

Van Nu en Straks. Jaargang 2

bron

Van Nu en Straks. Jaargang 2. Al. Bergueman, Brussel 1894

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_van002189401_01/colofon.htm

© 2007 dbnl

[Nummer 8-10]

[Woord vooraf]

Voor een paar jaren werd tusschen hen, die heden 'Van Nu en Straks' opstellen, de vraag opgeworpen of er niets te doen viel tot heropbeuring der Vlaamsche letterkunde. Uit hun onderhandelingen ontstond dit tijdschrift, dat, als stoffelijke uitvoering, eene op het vasteland gansch nieuwe poging mocht heeten. In den vreemde ontmoette het waardeering, in Noord-Nederland aanmoediging, bij de Vlamingen even doelmatige tegenkanting als genegenheid. Geene andere periodieke uitgave in Vlaanderen ging minder onopgemerkt voorbij, en thans brengt de redactie, met dit driedubbel nummer, de aangekondigde reeks van tien afleveringen gelukkigerwijze ten einde.

Bij het stichten bestond er noch leiding, noch eenheid van richting: men beoogde vooral scharing van individuen, levens krachtig, vastberaden, rein van inzichten genoeg om de onderneming te kunnen schragen. Persoonlijk waren zij elkander haast onbekend, doch samenwerking bracht van lieverlede toenadering te weeg, en meer eensgezindheid, zooniet over wijsgeerige strekking, dan toch over een standpunt van algemeene critiek; en zoo wordt in dit tijdschrift een gemeenschappelijk streven mogelijk, dat wij gelooven noodwendig te zijn en waar, in verband en met het ontwikkelingsmoment van het nog opgroeiende Vlaanderen, en met den gang zelf van dezen wereld-tijd, - streven dat voor de eerste maal in 'Van Nu en Straks' echt-gevoelde en bepaald-duidelijke uitdrukking erlangde. De redactie ziet daarin het bewijs dat zij, vaststaande op eigen bodem, in voeling kan blijven met Noord-Nederland, en, thans dat reeds nieuwe krachten tot haar komen en hare hoop vergrooten, voortgaan in haar trachten om de Vlaamsche letterkunst tot het peil der wereldliteratuur te brengen.

Nu de baan werd gebroken, stellen de stichters zich voor eene nieuwe reeks te laten verschijnen, in anderen vorm, meer geschikt voor het behandelen van alle intellectueele vraagstukken. Dankend wie hen ondersteunden, durven zij hopen dat publiek en medewerkers hen ook in deze poging zullen ter zijde staan.

De Kunst in de vrije Gemeenschap. (vervolg en slot)

De verloochening der transcendente wet - wat als gevolg heeft: streven naar volkomen vrijheid in de gemeenschap - zal dezen tyd om-werpen, met zijn kunst.

Want zij brengt ons dichter bij de natuur, bij het leven-zelf, en heel deze tijd staat onder den dwang der *abstracties*, der leugens. Met al zijn wetenschap sterft hij, die onharmonische tijd, die tijd zonder ikheid, omdat hij geen absolutum - een *voor hem* absolute waarheid - meer bezit dat het bepaalde verbindt met het oneidige. En van die onnatuurlijke, valsche, onzedelijke beschaving, waar niemand meer weet waar hij staat en zich op zijn plaats voelt, waar geen menschaardigheid is omdat de vrijheid er niet is, wordt een trouwe beeld geleverd door onze verdeelde en verbrokkelde, onze *mechanische* kunst, die slechts onder den invloed der mode ligt en der woorden wezenloos, die kunst die zich niet meer innig vereenigd voelt met het leven en uit het volle leven opgroeit. Want zij is niet meer behoefte, maar luxe, dilettantisme, spelen met het heilig geheim waarin geen geloof. Uit-zonderingskunst, aparte stukjes mooheid, - geen vreugd meer en geen liefde, maar nietig gepeuter en ijdelheid, leege ijdelheid die het werk besmet

(de echte dichter, zingt hij niet zooals hij bidt, en zoolang hij een hooge borst zet om te bidden, kan hij Godsthem hooren spreken in de diepste eenzaamheid der ziel?) Wanneer nu een machtig kunstwerk tot stand komt, dan schijnt het accidenteel, uit zijn verband gerukt, en heeft ook geen onmiddellijke werking op de maatschappij. Tegenover die maatschappij staat de groote dichter als een vijand, die kracht van reactie put uit al het schijn-zijn dat hij ziet rond zich, en alleen door opstand tot volledige ontwikkeling komt.

En nochtans is deze tijd vreeslijk enorm en schoon, juist omdat hij zich uit zichzelf verlossen wil. Wie durft zich afvragen wat hij gaat baren, misschien in scheuringen en bloedvloeden van revoluties? Hij schijnt de meest ingewikkelde die er ooit was, onontwarbaar weefsel van heidendom en christendom, paroxysme van al wat er in den loop der geschiedenis gebeurde; gedachten die sinds eeuwen vergeten lagen duiken weer op, alle vroegere levenselementen botsen tegen elkaar, en dat alles gaat zoo snel nu, zoo verschrikkelijk snel, dat onze zenuwen breken en de woorden in ons kelen beven en ons hoofden duizelen. Maar door dat ongeloof, dien koortsigen twijfel lijden wij, en dat zal ons sterk maken. Hoort ge 't opgisten, als heel een nieuwe wereld die aan 't groeien is? O wij zoeken, wij grijpen met onze handen... Maar weer komen er menschen groot als verdoemden die 't vuur des hemels willen, en hunne daden recht oprichten midden in 't leven... Deze tijd voelt állen heldenmoed uit zijn diepten opbruischen, hij beeft, met op zich de zwaarte van al die doode eeuwen die hij van zich niet losschudden kan... O maar 't zal ál breken nu, uit-bréken in liefde onbekend, deze tijd wil uit zichzelf, hij wil zichzelven vluchten om zich weer naar hooger op te tillen, hij zal zichzelf verzuiveren, verbranden in zijn verlangen, in zijn ontzaglijk overwinnend verlangen, om met één ruk hooger te steigeren, tot het groote Leven, dat wij misschien nog zullen zien.

Een der machtigste beweegkrachten van 't menschedom is de bewuste of onbewuste zucht naar eenheid, wet van onzen geest en onze wereld. Door de geschiedenis ook gaat een rythmus, die telkens uit critische tijdvakken,

vol onrustig en wanordelijk gestreef van gesplitste zielen, hogere synthese doet wassen, organische tijdvakken, evenredig bevestigd door een gemeenschappelijk geloof. Dat wij lang ontleed hebben, en over onszelf gebogen lagen, kijkend alleen naar onzen innerlijken spiegel en trouw verdedigend ons zelf, was een noodwendigheid, en de eenige grondslag waarop de gemeenschap kan gebouwd worden. De dichter moet zichzelf erkennen als afgezonderd wezen, eer hij tot de eenheid kan besluiten van wat hem omringt en deel uitmaakt van zijn leven; zooals het een land niet vroeger mogelijk is zich naar algemeen menselijke kunst uit te werken, dan wanneer het zichzelf saamgepakt heeft in de volle bewustheid van zijn eigenen aard, en het volledig beeld van zijn ras kan vastzetten.

Ik heb er elders reeds op gewezen, hoe nazoeken van eenheid in kunst, wijsbegeerte, wetenschap, het kenmerk is geworden van onzen tijd. Wat wij, die geklommen zijn langs bergen en bergen, en hier nu staan als voor de zee, wat wij zien opkomen is een nieuwe synthese, waarvan het symbool zal wezen de gemeenschapskunst.

In den tijd van Aischulos, en in de Middeleeuwen, was leven en kunst één, rustend op geloof: Dionusos, vader der Tragoedie, was de verpersoonlijking dier innerlijke levenskracht, die, zichzelf erkennend en haren samenhang met alle krachten, zich in hogere opborlende geestdrift, in heilige al-vreugde, versmelt met heel de natuur. En later was Apolloon het symbool van den Griekschen geest, van de Grieksche gemeenschap, Apolloon die liet galmen in het werk van den Dichter de diepst-verborgene stem van het volk voor 't geheele volk. Wanneer Apolloon sprak hoorde ieder in den rythmus der godenstem den rythmus zijner menschgedachten, den rythmus van zijn eigen stem en van de ziel des ganschen volks. En dat volk voelde zich één, en in het kunstwerk dat het noodwendig voortbracht, in het monumentaal kunstwerk dat den natuurwil zelf, het Noodlot, bezong, kwam het tot vollediger bewustzijn zijner eigene edelheid, schoonheid en sterkte. Ook in dat ander organisch geheel, de christelijke maatschappij, spanden zich alle

krachten in naar één ideaal. Het zijn geheele volkeren die de kruisvormige kathedraal opbouwden naar den hemel, steenen symbool hunner gemeenschap in Christus. En uit de kerk bloeiden alle kunsten, voor de laatste maal vereenigd in wondere samensmelting.

Sinds is ook het groote Aangezicht van liefde dat zijn licht straalde op het kunstwerk langzaam verduisterd onder de menschen. En wij staan hier als verloren, in 't halfduister van den zwangeren nacht waar reeds lange sidderingen doorvaren, vreezend maar vol hoop en open van liefde, want wij voelen dat een nieuwe annunciatie nakend is, wij voelen 't bijna physieh, alsof het lijf van God weer uit onze hoofden ging opgroeien gelijk een boom.

Zelfs in den baaierd der decadente kunst, in al dat zoeken en trachten der meest uiteenlopende scholen, zie ik dat verlangen naar een nieuwe eenheid van 't leven. En dát is de beteekenis van de machtige idealistische richting dezer tijden, en van 't catholiek mysticisme dat in onze moede beschavingen voor de laatste maal verrijst. Wie behoefte naar een nieuw geloof voelt kan die behoefte alleen uitdrukken door vormen die voorhanden zijn, symbolen van het oude geloof, die nog overweldigend grootsch naar omhoog staan. Symbolen maakt men niet, men ondergaat ze. Alleen wanneer het nieuw geloof zal bewust worden *in de gemeenschap* zal uit de gemeenschap het nieuw symbool groeien. Maar dat mysticisme, dat wel grijpen móest naar de voor ons valschgeworden beelden der kerk, maar al die gebaren en pogingen die zich overal oprichten naar den hemel, streven naar een enkel doel: een verloren ikheid weder bemachtigen, *zich weer in volle bewustheid eene ziel schéppen*, eene ziel die de eenheid, het principie van harmonie moet wezen der synthese die komen zal, de ziel van dat *organisme* dat de samenleving van morgen is, een ziel die de rythmus wil zijn der innerlijke levenskracht van de gemeenschap.

Wij wachten hier als kinderen, want wat er gebeuren gaat weten we niet. Alle stelsels en woorden, waarin wij nu ons voorgevoel kleeden, zullen

misschien omslaan, in de religieus-moreele omwenteling die we tegemoet zien. Misschien is het nog noodig dat eerst de natuurwil bewust worde in den grooten dichter, die, uit het volk zelf gesproten, met zijn twee voeten op den grond en zijn stem hel bazuinend boven de hoofden der menschen, over de aarde zal gaan, en, met zijn armen alles wat leeft omvattend, ineens zal zeggen wat gezegd moet worden, heel de jonge wereld in hem gevoeld, met de reine klaarheid van het ware, en de revolutie zuiveren zal door ons het nieuw, het gemeenschappelijk ideaal van het komend levend te openbaren, wat de oude Godsidee zal vervangen, het nieuw zedelijk criterium, het absolute dat we zoeken, en vinden móeten indien we niet willen sterven.

Wij weten alleen dat wat gebeuren gaat onvermijdelijk is, noodlottig. Die helderheden in de lucht, en al die donkere stemmen die van beneden, van diep onder ons, stijgen en stijgen duizendvoudig, voor spellen het. Het hoogtij zwelt, en wat niet meêvloeien wil zal geknakt worden en overrompeld door de groote bewegingen van het Leven zelf, dat ons aller meester is.

Onze beschaving heeft de natuur zoodanig onderdrukt en vernepen, dat de natuur zal móeten uitbreken met een geducht samengeperste macht. Haar werktuig zal het volk zijn, de gemeenschap van al wie door haren onbewusten wil, door eenzelfde instinct noodwendig worden vooruitgeftuwd. Het volk zal alleen vernielen wat den schoonen en vrijen opgroei belet, en laten wij aan de natuur zelf over wat daarna komen moet. Zij zal zich weer uitspreiden in volle kracht, organisch de vormen der samenleving bepalen; en waar het leven niet meer gebonden en gedwongen is zal het kunstwerk vanzelf, spontaan, opbloeien en herrijzen uit het hart zelf des volks. Het volk moet de kunst herdoopen, want wij hopen alles van het volk, wanneer het niet meer vervalscht door een kunstmatige cultuur, maar een normaal voortbrengsel is van den menschlijken aard: het volk dat de religie gemaakt heeft, en de taal. Een waarlijk groote en hechte kunst, wier artistieke Versieringen niet afschilferen na korten duur als blanketsel op een gezicht, maar een bloedwarne altijd door nieuw gistend levenssap doorvloeide kunst,

wordt alleen voortgebracht door de onbewuste noodzakelijke kracht van de natuur. Als de mensch zich geheel zal overgeven aan de inwendige wet alleen, zich onbelemmerd zal ontwikkelen volgens zijn eigenen bewegings-rythme, moet, bezielde door dien rythme zelf, opzingen uit zijn diepste diep de loutere en noodzakelijke openbaring van den God-in-hem. De dichter moet diepgeworteld in het volk staan, en steeds nieuwe krachten uit zijn aarde zelf in hem op voelen stijgen; en er zullen kunstwerken opgroeien schoon als boomen.

De eenling zal weten dat hij deel uitmaakt van een harmonisch geheel, waarin alle dingen, solidair, in noodwendige verhouding tot elkaar staan; gedreven door zijn doel, volkomen zelfontwikkeling, weten dat hij dat doel best bereiken kan in de gemeenschap. Wanneer, uit een nieuw geloof, uit de nieuwe gevoelde waarheid die ons met God kan verbinden, uit de erkenning, door allen, van den naarbuiten werkenden natuurwil, de eenheid der maatschappij zal ontstaan, zal het kunstwerk het puurste beeld dier eenheid weergeven, het monumentaal gewrocht waarin alle kunsten, de handen in de handen gestrengeld, samenstreven naar één grootsche verwezenlijking van't bewustworden der gemeenschap, synthesis van kunst en religie, die eenzelsden oorsprong hadden en weer ineenvloeien, hoogste wetenschap en metaphysiek, ritus van vreugde, waarin alle geheimenissen die den mensch omringen hem spiegels zijn van zijn eigen goddelijk-geheimzinnig wezen, zuiverste uitdrukking van 't levensmysterie zelf. En als de Dichter, verheiligd door het herboren leven, dat zijn oorsprongrein gevoel vatbaar maakt voor de ontvangst van wat geen noemen kan, als hij, de priester, opgewassen uit het lijf van het geheele volk, naar de diepten van zijn eigen zelf zal luis-teren en het echtste en innigste in zich, zijn rythmus, zal uitzingen, dan zal hij tevens het levensmysterie der gansche gemeenschap uitgezongen hebben. Maar ditmaal zal het kunstwerk niet meer alleen het symbool zijn des grondigsten zelfs van een nationaliteit, maar van heel een opkomend menschdom.

Het enkele wat thans betrekkelijk voor een uiting der gemeenschap

mag gelden, is alleen evenredig in het brutaal-leelijke, in zijn negatie van 't reine en 't mooie; en de waarlijk schoone gewrochten, waarin een menigte háár harteslag hoort, zijn poemas van smart; de onrust, en de smart, ziedaar 't eenig gemeenschappelijke onzer kunst. Maar wij nu willen dat wie in licht en blijheid zingt niet meer liegen zou. Wanneer het geluk van den eenling uit het geluk van allen zal vloeien, dan, zijner kracht en waardigheid bewust, vertrouwend in zichzelf en de natuur, in wier levenslust hij meê ervaart, en versterkt door 't gevoel zijner solidariteit met al wat hem omringt, zal de vrije mensch over de menschen zijn groote overwinnende vreugde doen lachen, buiten welke de hoogste schoonheid niet is.

En, dichter bij de natuur gekomen, moet hij erkennen dat hij deel uitmaakt van een organisme, waarin alles, en hij ook, door samenwerking van allen werd voortgebracht, en zijn grond heeft in een eindeloozen samenhang met alles; dat heel de keten van omstandigheden waar een gedachte uit voortkomt bijdraagt tot haar geboorte, en die gedachte alleen ontstaat - in veel hoosden tegelijk - als zekere bedingen haar ontstaan noodwendig maken. Dan zal de kunstenaar, dichtend om aan zijn innerlijken drang te gebieden, zich geen ijdelheidskransen om het hoosd meer hangen, maar schoonheid scheppen uit liefde tot de schoonheid zelve. De pure zaligheid, de kalme vreugde in het mysterie zal hij terugvinden. En geen kan sterk en vrij zijn als in wien de liefde openlicht, de liefde tot den levenswil die zijn werk bezielt, den levenswil die hij beminnen moet in zichzelf en in den minsten zijner medemenschen.

Artiesten van nu, waarvan de meesten te veel artiest zijn en niet genoeg mensch, die, ver van 't gewoel, liefst alleen zit met de dierbare fantasieën die ge uit de lucht droomt, en schuw zijt van 't leven omdat deze gruwelijke beschaving het zoo vervalscht heeft en verleelijkt, - er zal, ja, er zâl een tijd komen dat de dichter, de reinvoelende dichter, héél het leven zal mogen aanvaarden met vertrouwen en gansch in zich opnemen, met al zijn schaduwen en donkerten en louter licht, dat hij door zijn gevoel nog verloutert.

En eindelijk - wat wij de kunst noemen is zoo weinig, de gestamelde woorden waarin we één oogenblik van ons beste zijn afschijnen - wordt ons leven zelf het groot kunstwerk, waarvan elk onzer alledaagsche daden is als een stroof, en dat we gánsch moeten verwezenlijken, met liefde. En heel ons handelen van dag-in-dag-uit, - als één gestadig gebed naar de geheimenis die ons bezielt en door de wonderen dezer wereld drijft, - heel het leven, met zijn effene vloeijing, zijn melancholieën en zijn verheffingen, moet worden één rythme van schoonheid.

Dat ons ideaal ver ligt, wat doet het? En wie mág het beweren? Wat komen zal behoeft onze beschouwingen niet, maar wij helpen vernielen wat nog op den weg ligt, dat het rijk onzer hoop vroeger kome. En dat rijk bestaat reeds, vermits wij duizenden zijn om het te verlangen, en alle echte menschen er zich reeds in voelen. Wij, die lang in schriklijken twijfel doolden, met ons kunst die altijd maar enger wordt en zich niet hernieuwen kán, die, ter prooi aan onze afwijkende passies en al 't onbekende van afgronden waarover wij in wanhoop bogen, ons aan niets meer konden vastklampen dat niet brak in onze deerlijke handen, wij die in het nihilisme, in het niet gingen omkantelen, en ons nu verlost weten, en weer breed-ademend en vreugdig, wij kijken vóór ons en vreezen niet de geducht aanzeilende tijden. Want wij laten ons alleen drijven door de almachtige wet, den innerlijken Rythmus der natuur, volgens welken het leven ontstaat in de cel, eb en vloed der zeeën wisselen, de werelden geboren worden en het zuiver gezang uit ons diepste zelf opwelt, - den eeuwigen Rythmus, die, brekend en bouwend en zich gestadig verreinend, de harmonie aller dingen verwezenlijken wil, de opperste Schoonheid, die het doel is van alle trachten. Zuiver en sterk zal zijn wie in 't Leven gelooft, alleen in het goddelijk Leven, want de dood zelf zal hem maar een vorm van 't leven schijnen, die is onsterfelijkheid.

23-31 Maart 1894.

GUST VERMEYLEN.

Mei.

*God-adem van Hernieuwen laat het hert
- het hert zoo slecht, van moede Passie bloedend, -
gerust en goed in Hemel-Maagden-Schoot,
en stelpen 't bloed, het wonde-bloed vergoedend.*

*In Wonder-Mei van Onze-Lieve-Vrouw,
het arme lijf, gebukt naar 't stof der wegen,
het zal weer gaan en hangen blij en hóog
tropheeën, staal-en-goud, van Moed en Zegen.*

*Wit juich-gebloesem 't schaamte-voorhoofd puurt;
jeugd-loover druipt van orglend zilver zingen;
het Voelen ligt in wijde malve droom
goed-dronken, God van luwe Lente-Dingen.*

*Boomtoppen-hoog de ziele de armen heft;
- de wierookkelkjes knikken om de paden -
de groote Mis van 't Al-in-Liefde gloort;
mijn Zonne-Ziel heeft 't zoete zijn geraden.*

EDMOND VAN OFFEL.

Rust.

*Heerlijke, donzige nacht
 zinkt op mij neêr; zoelig zacht
 smelt in zijn adem 't laatst verlangen,
 wegstervend in een laatste stille klacht.
 De suizlende avondwind speelt in de zilvren snaren
 der kinderkalme ziel; en op zijn breede baren
 voert hij, de wijde stilte door, onmeetbre zangen.
 Uw spiegelende ziel, van weemoed plots omvangen,
 ziet lange trillingen statig door d' oether varen.
 Gevoelens doomen mat, uit tijden die eens waren.*

*Vertoef nog, vreemde weelde van dien kalmen nacht;
 naar dees vergetende uur heb ik reeds lang getracht;
 laat om mijn moede ziel uw eeuwge schaduw hangen.*

Maart 93. ALFRED HEGENSCHIEDT.

Rythmus.

Leven is beweging, beweging van een organisme. Beweging van een organisme is actie en reactie, is rythmus. In de heele reeks der georganiseerde, levende wezens, bij planten zoowel als bij dieren, uit zich die rythmus onder den vorm van eene voor ons onmiddellijk waarneembare beweging van het protoplasma: bij de plant en bij de eencellige wezens, in elke cel; bij het dier, door de som van eencellige bewegingen strekkende tot een zelfde doel. Van de dieren, met welke wij door eenen zelfden oorsprong verwant zijn, weten wij dat die rythmus bewust wordt, in zijne primitiefste uiting, in pijn en welzijn. Het is het eerste, nog zeer vage, bewustworden van het leven. Naarmate in de dierenreeks het organisme ingewikkelder wordt, vermenigvuldigt en verbreedt zich dat oorspronkelijk eenvoudig gevoel; - eenvoudig in evenredigheid met de uiterste veelzijdigheid dier gevoelens bij den mensch; want reeds daar, waar wij het bewustzijn met eenig recht vermoeden, is het organisch substratum zoo ingewikkeld dat wij van eene wetenschappelijke essentie-verklaring dier primitieve gevoelsuitingen, ja zelfs van minder dan deze, van eene verklaring der beweging van de reeds zoo hoog georganiseerde protoplasmaeenheid, moeten afzien. Want de wetenschap, na de uiterste onderzoekingen (zie de theoriën over den intiemsten bouw van het protoplasma van Nägeli, Bütschli, Flemming, Altmann en anderen, en de proesneming van Bütschli, Quincke, enz.) schijnt ons het begrip

van het leven niet nader gebracht te hebben en redt zich door eene phrase die enkel de levenskracht loochent, maar niets verklaart: het leven zijnde de dynamische toestand der georganiseerde materie.

Tusschen deze definitie en eene verklaring van 's menschen ziel is eene peillooze kloof, die nog steeds even wanhopig peilloos blijft, al hebben de menschen ook getracht ze aan te vullen met tallooze philosophische en psychologische stelsels.

Bij den mensch is, door actie en reactie van een hoog ontwikkeld organisme op zijn midden, het leven veelvoudig, en zijn de levens bewegingen menigvuldig geworden. Eene gansche scala van gevoelens, steeds abstrakter wordend, omdat in schijn steeds minder aan een organisch substratum onderhevig, zijn in hem bewust geworden. Die bewustwording is de opperste beweging, en zij uit zich in de poëzie. De poëzie zelve is geen doel, het is slechts een middel in de hand van 't Leven, den mensch tot steeds fijner bewustheid te brengen, want met het uitgroeien der kunst in den mensch, groeit zijn bewustzijn aan, en met zijne macht als kunstenaar wast zijne macht als mensch.

Zoo komen wij tot de idee van 't Leven, van de 'opperste Abstractie', de wet die de heele wereld van verschijnsels in 's menschen wording omvat. De besten onder de menschen, de groote kunstenaars, hebben het leven als zoodanig erkend. Zij wisten dat het leven wijzer was dan hunne kennis van hetzelfde en in steê het te willen regelen, buigen of temmen volgens hun relatieven wil, ondergingen zij het leven, en dat was de bron van de overweldigende macht van hunne wijsheid en van hunne kunst; zij waren de passiefsten aller menschen, zuiver werktuigen in de handen van 't Leven, dat in hen wilde voortbouwen volgens den oerrythmus eens aan de georganiseerde materie gegeven.

Voor den hedendaagschen kunstenaar, voor den dichter, zal het ondergaan van het Leven de eenige kunstwet zijn. En opdat het Leven in der daad de opperste Abstractie weze, moet het omvatten als eene wetenschappe-

lijke wet - en daar ze in den kunstenaar zelven geboren is - liefderijk omvatten het gansche leven, zoowel in zijne alledaagschheid en platheid als in zijne hartstochtelijkheid, of haat of liefde; want zoo alleen kan het bewustzijn van dat leven aangroeien tot den machtigsten rythmus, tot eene slingering tusschen barste gewoonlijkheid en mest zinneloos passie.

Daaruit ziet men dat de dichter in den grond een eenvoudig mensch moet zijn en wiens geestelijke voorvaderen geweest zijn: de-werkende man uit het volk en, verder terug in den tijd, de wilde natuurmensch; zoodat zijn geslacht door de tijden heen even trouw en even rein den levensrythmus in zijne bewustwording bewaard heeft als hij vroeger was toen hij onbewust de wording der voorgeslachten stuwde. Bij den modernen kunstenaar ook zal die rythmus het eenige drijvende principieel zijn van zijne dicht daad.

En hoe geweldiger die rythmus zich in den dichter openbaart, des te intenser zal zijne poëzie zijn, des te juister zal de klank van het woord, des te sterker de gedachte, des te overweldigender de maat zijn; alles eindelijk samengloeïend tot een geheel, dat de plastische uitdrukking van dien rythmus is, dat slechts dien rythmus belijdt waaruit het geboren is.

Het is een drang van den menschelijken geest het mysterie van zijn wezen te doorgronden; hij wil het Leven niet alleen voelen, maar ook begrijpen. Daarom zoekt hij zijn bewustzijn uit te breiden over alle dingen die in het bereik van zijne sensaties liggen. Daarom wil de mensch menigvuldig leven, daarom tracht hij in anderen te leven. Uit die behoefte is het altruïsme geboren, want slechts in liefde leeft men in anderen, of menschen of dingen; slechts door sympathie begrijpt men het handelen der medemenschen. Uit dienzelfden drang spruit dan ook de liefde der menschen voor de poëzie - ik spreek van de echte menschen, niet van hen, die van den levensweg afkantelen naar de voldoening hunner lagere begeerten - want daar wordt hun bewustzijn uitgediept in het beste deel van hun wezen, omdat in de poëzie de hoogste beweging voelbaar wordt gemaakt in klanken die zij zelf hadden

kunnen vinden, waren zij machtig genoeg geweest; want die rythmus was in hen, maar nog onbewust of halfbewust.

Zoo is het bewustworden van eene eurythmie, eene beweging in de maat van ons organisme, de eenige toetssteen van het kunstwerk. Zoo oordeelt ook het volk; en daardoor staat het nader bij den dichter als alle artiesten die hem heel precieus ontleden en hem schatten volgens den uitslag van die ontleding; want het volk leest en ontleedt niet, het laat zich onwillekeurig gaan met de beweging van het gedicht en jubelt om de nieuwe weelde die het ondergaat. Het volk kan gelukkig zijn zonder te weten waarom, de beweging, de rythmus enkel is zijn criterium.

En weze de klank van het woord nog zoo hard, en de gedachte nog zoo zwak, en de maat nog zoo hortend, een vers kan poëzie zijn en zijn schrijver een dichter, indien men onder zijn vers den polsslag van zijn leven voelt; en zijn werk zal zijn volk in zijne menschwording helpen en het zal vruchtbaar zijn, want beteren kunnen daaruit geboren worden. Van zulke verzen ontstaan er vele bij een niet ontwikkeld volk dat toch zoo natuurlijk is gebleven als het Vlaamsche.

En het tegenovergestelde is even waar. De klank van een vers weze welluidend, de gedachte diep, de maat zoetvloeiend, dat vers zal geen poëzie zijn indien het in den lezer die beweging niet wekt die het echte en voortdurende genot is van de poëzie. Overvloedig veel zulke verzen ontstaan en ontstaan gedurig bij een hoog ontwikkeld volk als het Hollandsche.

De groote dichter zal dus een hoog ontwikkeld eenvoudig mensch zijn. Ik wil dadelijk een voorbeeld noemen uit dezen tijd. Het geslacht van 80 in Nederland heeft zulk een dichter voortgebracht: Willem Kloos; hij is niet een dichter van eersten rang - en indien ik dat zeg, staan in mijn geest boven hem Dante, Shakespeare, Vondel, Goethe - omdat hij niet, zooals zij, het gansche Leven omarmd heeft en in zich opgelost tot energie, maar slechts een deel van het Leven, maar dit dan ook zoo volledig dat zijn lyrisme in zijne gansche volheid blijft klinken nevens de stem een dier allergrootsten. Ik

zeg dit omdat ik gelukkig ben het te zeggen, omdat Kloos' verzen mij een genot verschaft hebben als zeer weinig andere.

Bij eenige dichters is de bewustwording van de beweging door hun gedicht medegedeeld zoo intens dat ze schier tot innerlijke hallucinaties van de hoogste weelde opvoeren kan. Geen dichter heest mij dien indruk zoo sterk gegeven als Vondel. - Ik lees 'De Kruisberg.' Heilig wordt het mij te moede. 't Is heel stil in mij. Recht uit het hart welt eene lijn met zachte regelmatige deiningen; zij gaat gindsch ver naar Golgotha waar ik reeds in mijn vroegste jeugd Jezus aan het kruis zag geklonken en dat nu hoog en zwart afsteekt tegen het laatste avondrood. Driemaal kronkelt zij om den voet van 't kruis en nadert altijd meer Magdalena die daar knielt, het kruis aan haar borst klemmend, rijst dan op naar Jezus, Magdalena zacht streelend, en verdwijnt in den hemel als een gebed van vroeger.

Eene beweging van gansch anderen aard sleept mij meê in Lucifer. Ik word opgeslingerd ten hemel in een almachtigen orkaan. Een oogenblik blijf ik daar zweven op den top van eene berghooge baar en 'k juich luid op om het geweldige van de beweging, om eene weelde die ik vroeger nooit gekend had. Dan stort ik weer in den afgrond, maar ik vrees niets, want straks zal ik weer daarboven hangen en weer mogen jubelen bij 't zien van dien oceaan van kolossale golven rond mij, en bij 't hooren van 't rollen en ratelen uit duizend bazuinen en 't geloei als van tienduizend stemmen. Alles in mij is grootsch en machtig.

De storm is overgegaan. Ik sta weer aan 't strand, en 'k ga veilig en opgetogen de wereld in, want de wereld is mijne moeder en ik haar geliefkoosd kind, en alle menschen zijn mijne broeders.

Dat is de Vondel in mijn hart. Dat is de beweging in Vondel. En daarom heb ik een hekel aan de 'Inleiding tot Vondel' van Verwey. Dat is enkel gepraat, gekapt stroo rond Vondel. Als men eene synthesis van Vondels werk leveren wil, heeft men dan wel het recht te spreken van 'blanke en roode, koele en ronde woorden', mag men Vondel wel een 'fijnproever' noemen?

Als ik dat lees heb ik het gevoel van eene heiligschennis. Het woord van Vondel heeft slechts eene karakteristiek: de onmiddellijkheid; het is de stempel van het beeld in Vondel.

Vondel is de nederlandsche Bach; en als over mij zijn machtige polyphonie heenruischt, als zijne oratorios en zijne motetten mij meê sleuren in hun duizlige draaikolken van menschelijkheid, dan wil ik niet door Verwey's xylofoon tot zijn artistiek wereldje teruggeroepen worden; en daarom lees ik liever Vondel zonder Verwey's kommentariën en gecursiveerde verzen. Want al wat hij zegt van verstand, verbeelding en geluid bij Vondel, dat is Vondel niet. Vondel is in de beweging die ik voel en die het volk voelt en vooral voelen zal. Vondel is de rythmus van Vondel-den-Mensch, en dat alleen is de eeuwige Vondel.

Ik kies een laatste voorbeeld uit de onmiddellijke hedendaagsche letterkundige beweging; de heer Tideman. Het toont hoe een mensch met verstand en menig talent begaafd, toch geen dichter is, als de levensrythmus door zijn werk niet breekt, moge hij nu proza en verzen bij de vleet voortbrengen. Ik wil hier in geen bijzonderheden treden omtrent den letterkundigen strijd sedert nu ongeveer een jaar in den N.G. begonnen; mijn gevoel is, dat hij veel goeds gesticht heeft, is de reactie dan ook te ver gegaan, vooral wat Gorter en Van Deyssel betreft. Als een heilbrengend onweer heeft hij den horizon ontlast van alle vormlooze artisticeit, en het wordende geslacht kan gansch opleven in eene verreinde en verruimde toekomst. Daaraan heeft de heer Tideman zijn best gedaan en daardoor was zijn kritisch werk nuttig. Wat nu zijn positief werk betreft is het hoogst zonderling te moeten vaststellen dat het juist aan het zelfde euvel mank gaat als dat der artiesten van het geslacht dat hij zoo hevig bekampt. Geen van zijn verzen staat in die Toekomst waarvoor hij zelf gewerkt heeft. Door geen golf dat Leven dat hij beweert te belijden; niet een heeft hij gevoeld eer hij het begripen kon, een vers, dat gestuwd door de beweging in hem, hem in de keel is gesprongen en dat geuit moest worden; een vers dat organisch

uit hem is gegroeid en waarrond hij gedachten en woorden in volle vrijheid der fantasie kon laten kristalliseeren tot een schoon gedicht; want zulk een gedicht zal men voelen, nog eer men het begrepen heeft. De verzen van Tideman integendeel, kan men verstaan, maar niet voelen; zij zijn min of meer interessante gedachten op rijm gebracht, en geen zangen die noodzakelijk in dien vorm moesten uitgestort worden.

Hier en daar heeft de heer Tideman een feit uit zijn leven opgepikt en het met veel virtuositeit in verzen gebracht; maar evenmin als eene planten-of keitjesverzameling de Natuur beteekent, evenmin omvat zijn werk het Leven; want niet dit en dat feit en nog dat ander feit is het Leven; maar uit het Leven, het principie van den beginne, ontwikkelt zich feit aan feit op steeds verschillende plannen, en enkel zoo teruggegeven, elk feit op zijn plan, kan een kunstwerk geschapen worden. Zie nu Tideman's verzen: overal dezelfde plastiek, of liever, gebrek aan plastiek, alle gedachten op een zelfde plan, zonder perspectief; geen synthesis, geen nieuwe vorm van Leven, draagt deze verzen. Zijn eens woorden en gedachten vergeten, dan bestaat de poëtische, dat is organische, indruk ook niet meer. Zij zijn enkel fantasie, waaraan juist dat ontbreekt waarop het Leven het kunstwerk draagt, de rythmus.

En daarom ook zeg ik dat Tideman 's mooie theorieën over het Leven niet uit hem zijn gegroeid, want dan zouden zijne Stemnings-Alleeën daar voor ons niet liggen als een moeras waarin de beste gedachten verwelken, onmachtig in dien drassigen grond wortel te schieten. En al die schoone donkerroode bloemen staan daar, oudgeworden voor den tijd en schijnen te vragen waarom zeer nu reeds zoo verlept burgerlijk uitzien, zij, die pas nog gevoed met 't hartebloed van eenen kunstenaar, trotsch en met oogen vol haat de wereld uittartten.

Want zij zijn niet als poëtische gedachten in hem geboren; een sterk Leven heeft ze niet uit hem gedreven; het Leven heeft niet door hem gesidderd met zachte trillingen, liefkoozend als in een droom; het is niet door

hem gestroomd met angst en twijfel bij al zijn vreemdheid, of met volzalige veiligheid omdat het zoo moederlijk goed is; en't heeft hem niet opgeslingerd tot in luchtlooze hoogten om hem dan neer te slaan tegen den grond, gansch zijn ik verbrijzelend. Want moge hij duizend maal herhalen 'ik, die de Passie ken,' ik beweer hij kent de passie niet; driften slingeren hem onharmonisch door het leven, maar de Passie, de heilige Passie kent hij niet.

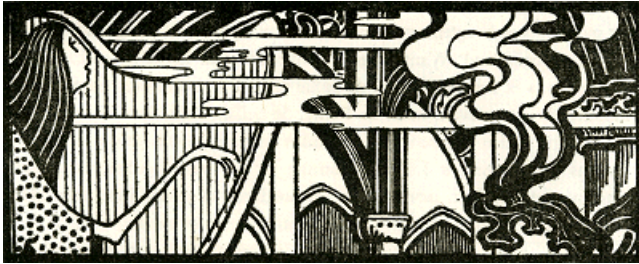
Want indien het zoo ware, zouden in hem bewust geworden zijn 's Levens bewegingen, 's Levens rythmus; en het woord gedragen op dien rythmus ware uit hem gebroken als een noodkreet of als een jubelzang, hem te bevrijden én van angst en twijfel, én van al te groot geluk.

Neen, met een burgerlijk-semitisch assimilatievermogen heeft hij het leven van een beteren en machtigeren bespied, en zoo als hij het verstaan en misschien gevoeld, maar stellig niet ondergaan heeft, zoo heeft hij het uitgepraat in te dichtterlijk proza en in ondichterlijke verzen - beiden onwaar. Daarom, indien de heer Tideman den aankomenden tijd voorbereid heeft door zijn kritisch negatief werk, staat hij totaal, met al zijn denken en kunnen, nog diep in de artisticeit van voorheen.

En thans staan wij voor eene nieuwe golving van het Leven; nog zijn wij laag bij den voet en wij weten niet hoe hoog de helling ons zal leiden; mogen we nog lang stijgen, steeds meer van ouds bekende toppen onder ons latende, of zullen we straks reeds op den top van het heuveltje staan dat wij een berg waanden en dat slechts eene verdwijnende hoogte is onder de ons omringende reuzen? Wij weten 't niet. Moge het Leven ons leiden zooals het wil; wij erkennen in hem de opperste wet, en als wij eens opgestegen en dan weer neergedaald zullen zijn, kunnen wij ons met licht gemoed ter ruste leggen met het kalm bewustzijn, dat indien het zoo is, het zoo moest zijn, en wij, zoowel als groteren en kleineren voor en na ons, onzen weg doorloopen hebben, die ook een deel is van den rythmus der rythmen, de ééne beweging die al het levende en voor-levende voortstuwt van zijn oorsprong tot zijne vernieling.

ALFRED HEGENSCHIEDT.

Muziek en Leven.

Aan het woord.

*Wat wilt gij worden, woord, in mijne hand,
Gij, uit muziek en smart in mij geboren?
Uit verre beemden komen vreemde koren,
Die mij omwellen als 't bestemmingstrand.*

*Voor hunne heerlijkheid heb ik verpand
Het beste wat me aan leven werd beschoren:
Muziek en smart; zijn deze eens uitgebrand
In 't vers, gaat gij dan weer voor mij verloren?*

*Ik weet: in stillen nacht zijt gij gekomen
Tot mij, die enkel van u droomen dorst,
Gij hebt mij zacht gezoend, en weggenomen
't Grievend leed, en zijn last hebt gij getorst.
Hoog licht 't mysterie thans aan alle zoomen,
En blijde tijden worden in mijn borst.*

Inleiding.***Aan de volgenden.***

*Ik speelde in 't leven met een zin van boven
Die onbewust in mij te sluimren lag,
En 't gansche leven, en met leed en lach,
Aanvaardde ik trouw met kinderlijk gelooven.*

*Rondom de weeke ziel bouwde uw gezag
Beschermend, heiligend, een hof der hoven;
Geen droom van boosheid kon 't vertrouwen dooven,
Want al was goedheid wat ik hoorde en zag.*

*Dreunt nu voorop, helschettrende fanfaren,
Breek uit in zang, gij storm van liefde en leed,
Rein was de bron, rein wildet gij bewaren,
Mijn goden, wat ik slechts voor ù beleed.
Ontwaakt in mij is nu de zin van boven,
In u wil hij het gansche leven loven.*

Wagner.**I**

*Dat gij moest komen, wist mijn ziel sinds lang,
 Zij had u reeds gezocht op al haar wegen;
 Maar overal woei haar het vreemde tegen,
 En tot zijn oorsprong keerde de uitensdrang.*

*Toen bleef ze twijslend staan, en zij werd bang
 In de alom eenzaamheid waar was gelegen
 Haar meer van passie tusschen rotsen-dwang,
 En geen kon stormen noch streelen bewegen.*

*Toen kwaamt ge als een stormvloed en naamt me mee;
 't Passiemeer deinde tot uw passiezee,
 Waar wilde golven schoon ten hemel stegen.*

*In uwen rythmus loste zich het wee
 Tot weelde; en nu daagt breede zielevreê,
 Daar over 't lijden zonk der schoonheid zegen.*

II

*Een dor geslacht greept gij met machtge hand,
 En tildet 't op tot, in der tijden lanen,
 't Een verre schijn zag, lichtend nieuwe banen,
 Die allen straalden naar 't beloofde Land.*

*'t Verzonk in schrik; en 't stort met spot en schand
 Op hem, die weer gebliksemd had 't schel manen
 In zijn geweten; maar 't kon nimmer tanen
 't Licht, dat uw fakkel weer had aangebrand.*

*En gij bleeft god; geen wereld kon bepalen
 't Onwrikbaar ik, in eeuwentrots gestaald;
 Nog in uw haten stond uw liefde pal.*

*Ge erkendet waarheid in der menschen dwalen,
 En 't hooge beeld van uwe wraak weerstraalt
 Der menschheid schande en troost in Parsifal.*

III

Siegfrieds dood.

*Dreigend ophuilend dreunt heel de natuur
 Onder den slag die Siegfrieds harte trof;
 De held stort neer; met een stikt in het stof
 Zijn zonneblik, uitslingrend 't laatste vuur.*

*Verwoestend breekt door 't woud de nachtstorm, of
 't Al moest vergaan in den vloek van dees uur,
 En barst dan uit in mateloozen lof
 Van deugd in woord en duizlend avontuur.*

*In blinde smart boort ze in haar eigen schoot
 Het wee, dat bonkt en breekt en vloekend hijgt
 In half gesmoorden toorn uit de aard omhoog.*

*En 't menschdom, neergehurkt in hutten, zwijgt,
 En buigt het hoofd, en sluit gedwee het oog,
 Want velen moeten sterven van dien dood.*

Schumann.

*Zie, moederlief, 'k lig weer eens aan uw voeten
 Als in den tijd toen 'k gansch nog was ùw kind.
 Laat vloeien 't hemnwee naar mijn jeugd met zoeten
 Zang, die zich gouden door 't verleden windt.*

*Ik ging de wereld in, opdat ontgind
 Wierd, wijze toekomst, die, in wording, wroette
 Diep in mijn ziel; door wetenswaan verblind
 Glimlachte ik dan wel eens bij uwe groeten.*

*Vergeef me, moeder, indien ik u griede,
 Uitbundig blaakte 't leven toen in mij,
 In hooger schoonheid werd mijn ziel eerst vrij;
 Wat hare wijsheid mij in 't harte giet,
 Hoor ik ook wellen in uw innig lied,
 De oerbron van 't leven-in-schoonheid, de liefde.*

Beethoven.**I**

*O vader, die door 't leven mij geleidde
 Op 't stille pad dat staag zich wond omhoog,
 Daar prijkt nu de aard voor mij, één lichte boog,
 En 't juichend harte mist u aan zijn zijde.*

*Eens schouwde uw oog zoo innig in mijn oog,
 En om mijn ziele, liefdegloeiend, breidde
 Uw schoonheid 't waas, dat heel de wereld wijdde,
 Waaruit zij onbewust hââr schoonheid zoog.*

*Waarom ontweekt ge, nu mijn ziele blaakt
 Van liedrenlust, verrukt haar schoon te zingen?
 Komt dan van u niet 't heil dat mij genaakt,
 Straalt dan uit u niet de aureool der dingen?*

*En zal 'k, van u vervreemd, u blijven derven,
 En nooit mijn woord iets van uw schoonheid erven?*

II**Adagio.**

*Meedoogend glijdt een zachte melodie
Rond de aardsche dingen, treurend van verlangen,
En schouwt die dingen aan met oogen, die
Vol tranen van een diep meê-lijden hangen.*

*En nogmaals keert zij zoo terug; tot drie
Maal heeft haar deining mild hun leed omvangen;
En zwaar gedragen op hun harmonie,
Komt 't weemoedsvolle lied u 't hart omprangen.*

*Maar schielijk rijst het op; in licht gebaad
Ontplooit het statig 't aetherblauw gewaad,
Waar in de tranen nu als starren gloren.*

*En 't al aanbidt, gelooft en wil weer hopen,
En komt de moede ziel in u herdoopen,
O ideaal, uit leed der aard geboren.*

Gluck.

De elyzeesche velden.

*O zoo gingen, verzonken in zalige rust,
Zacht gestreeld door een weelde uit een wereld van lust,
Geschapen in 't lied aan mijn lippen ontweld,
't Niet verstaan, toch vergaan in zijn smeltend geweld.*

*Een herinnering komt met een droef geweën,
Gaet vreemd door de beemd met haar klacht van beneên;
'k Heb sinds lang reeds vergeten haar melodie,
Maar nog lang stemt mijn zang ze tot één harmonie.*

*Laat me zwijgen, neerzijgen in zalige rust,
Laat me luistren naar 't fluistren, allen lust onbewust,
Van een zang, door mijn zang in de verte gewekt,
In 't gedoom van een droom door geen leed meer bekleet.*

*En 't niet weten, 't vergeten dat hart dat barst,
Onder 't zwellen van weemoed waar 't wee nog in knarst.*

Bach.

*Op 't chaos van nog onbehouwen steenen, staart
 Mijn geest, met het wijd opengespalkte oog van 't kind,
 Dat in zijn droomen had iets grootsch gewaand en vindt
 Dat machtger nog dan 't ooit in droomen had ontwaard,
 De reuzenbouw zich steen voor steen verheft; verblind
 Door 't godlijk dat in 's menschen werk zich openbaart,
 Zinkt in het stof mijn geest; aanbiddend om mij schaart
 Het menschdom zich, dat thans een zieledeel herwint.*

*Uw passieloozen vorm hield ver u van mijn hart,
 Maar toen zijn willen eens, door 't wilde wee verward,
 vertroosting van u vergde in ironisch begeer,
 Drong uit het eeuwig wiegen van uw rythmisch meer
 Een moederstem, die, van mijn smarte lijdend, schreide
 En, ze met hoop tot weemoed wijdend, 't hart bevrijdde.*

Straatmuziek.

*Op de eenzame straat hoor 'k een orgel klagen;
Door mijn gedachten gaat 't als bloode spot -
Ik denk niet meer, - 't verleden rijst in vagen
Weemoed, die, zacht deinend, in zwellend genot
Mijn ziele heft boven wat hooge en lage
Menschlijkheid in mijn mensch-zijn leefde, tot,
Over 't bange wereld-zijn heengedragen,
Ze in 't eenvoudige oneindge grenst aan God.*

*Wat is 't, o God, dat mij zoo tot u dwingt,
Tot u, een God, waarin ik niet geloof?
Waarom wekt 't deuntje, dat zoo 'n orgel zingt,
't Verleên, waarvan mij scheidt de ontzagbre kloof
Van 't weten? - Weer als kind in U vertrouwen,
En in Uw Goedheid kalme tempels bouwen.*

Aan het woord.

*Ontwaak, mijn bruid, drâ zal de dag gaan lichten,
Reeds ligt zijn scheemring over de aard gespreid;
De hemel sprak tot de aard in wondre schichten,
En tot volbrengen werd mijn geest gewijd.*

*Waarom dien weemoed, lief? - eens moest gij zwichten
In 't worstlen met mijn trotsche manlijkheid;
Treurt ge om den tijd toen gij kwaamt op te richten
Een ziel, die krank zich had ter rust geleid?*

*O vrees niet voor uw reinheid, vrouw, ik min
U met een liefde in wie al 't lage opgloeit
Tot eêl metaal, aan uwe pracht gewijd.*

*Zie nu, hoe 't morgenrood ons tegenbloeit,
De glorie van den aangebroken Tijd;
Kom, mijn geluk, wij gaan de schepping in.*

Schemeringsdroom.

Das Land der Griechen
mit der Seele suchend.

*Omweef mij met uw kalmen adem, nacht,
In uwe stilte ligt mijn ziel gevouwen....
Doorbeefd van heilig innerlijk aanschouwen
- Der menschheidziele puurheid eeuwge wacht -
Trilt door mijn boezem als een ver berouwen,
't Herdenken aan de al uitgespatte kracht,
Die altijd werd voor 't groote Werk gebracht,
Het hooge, alleen voltooid door al-vertrouwen.*

*Ik droom een milden droom van stille macht,
Voor mij verheffen zich in eedle pracht,
Rechtljinge, zuilendragende gebouwen.*

*Ik zing een lied; 't weerklinkt eentonig zacht
Door zuilenrijen, dan, bij duizend vou'en,
Door u, natuur, gij uit mijn ziel gehouwen.*

October 93-Mei 94. ALFRED HEGENSCHIEDT.

Walm van Lente.

- Dit kind was zeer bang voor den nacht. Zijn moeder had het op den zolder onder de pannen te slapen geleid. Een heel wijde zolder, met vreeslijke gaten van donkerte, waarin de dingen spokig wegdoeken. Met gesloten oogen tastte het kind door die wereld, vol ontrustende gezichten uit alle hoeken toegijnzend. Maar boven midden in het dak lichtte een groot glasraam. Zoo kon het de starren in den fosfoor-blauwen hemel zien glimmen met sidderenden glans - oogen van welke doode zieltjes? in welk heerlijk droomland nu levend? vanwaar die zuivere klaarte als tot paarlen gestolde droppels licht? broertjes van hem die gegaan zijn, waarvan hij droomt zoo menigmaal?

'Heilige Engel, Sinte-Michiel, - red mijn lijf en red mijn ziel, - heilige Engel, maak me vroom, - dat ik in den Hemel koom!' Honderde malen, geduldig, had moeder hem dit voorgezeid; nóg eens tastte zij naar zijn voeten en dekte zorglijk. Achter elken zin liet zij een pooze, en het kind bad na. Een kruis ken, met de goede verweerde vingeren op het rimpellooze voorhoofd, en 'och slaap nu ventje, toe!' Wat een rust, wat een zaligheid van rust, daar samen alleen in de zwarte stilte van dien zolder, de moeie druilende oude en het woelige ding, dat slapen moest maar niet wou. Hoe kon hij slapen, indien hij niet wist wie Sinte-Michiel was? indien zij hem niet eerst beschreef wat of men in den Hemel deed? moest men daar ook naar school en sommen maken?

Zij sprak nog, met haar vermoeide grijze stem, zelf half in sluimering, en het kind was reeds verre. In helderwitte kleeren wandelde het midden processieën van eerste-communiekantjes en maagdekens, kaarsen in de hand, één groote lijn opwaarts naar een troon van wolken waarop Ons-Heer zat. En naast hem een bleek en zacht gelaat van licht, een gelaat van zilver, schooner dan heel de hemel, een weinig droef toch haar oogen, als verre verdoofde muziek van violen. En hij zag moeders stille oogen, star en zoet.

Het licht was overal, het spoot op in sonteinen, het droppelde langs de wanden, het daalde in regen neer, het scheen in zijn borst, in zijn hoofd, alles één helderheid, één zingen.

Somtijds was het somber. Het kind sliep niet, urenlang. 't Gewoel van het leven wrong zich langs de muren van het huis omhoog. Lang gekrijsch van metalen kreten in scherp gefluit over het dak, benauwde zware gerochel van een mensch in doodsstrijd, die zijn hart uitschreeuwt, ijslijk gehuil van zeemonsters, vervaarlijk, zwalpend in het zwarte stormende nachtwater.... O huiveringen! heel 't geheim van het komende leven, gezien in verschrikkingsvisioen, bij 't bevend luisteren naar 't woeste janken, weggesmolten in angst voor die vreemde stem, donderend door den nacht - sprekend tot hem alleen? - in dreigend waarschuwen: 'ik ben 't Leven! ik wacht u, kind!'

II

De kerk was vol van goud en zilver, dat in zwaar-massieve bundelen door de geschilderde glasramen naar binnen stroomde. Zij verguldden een zijbeuk geheel, het stof dwarrelde er in; de menschen, neergebogen in aanbidding, werden verheerlijkt in een golf van goud en, boven alles uit, ruischte de vol-vloeiende goudgele baar der orgelakkoorden. De priesters, drie, in gouden kazuifels, blonken aan 't altaar. Hun brekende stemmen van heel nederige werkers klonken bar uit hun schorre kelen en dobberden en

schommelden hulpeloos, haast verloren in het op- en neerstuwen der klankendeining, om eindelijk heelemaal onder dien breeden rhythmus. dien waterval van bazuin-akkoorden, te bezwijken. En toen het Tantum Ergo door den tempel schalde, bloesemend en klokkend uit der koralen bron-frissche kelen, pure fonteintjes van zilverig geluid, toen ging daar beneden, in de borsten der neergezegen geloovigen, iets aan 't golven. Alles glansde en juichte en leefde op in verrukking; de zang spiraalde omhoog, vervulde elk hoekje, opstijgend langs de hooge zuilen, tegen de bogen zich wrijvend, breedvleugelig. En de kerk was vol gevogelte.

De poorten gingen open, de geloovigen boden elkaar wijwater, teekenden zich met het kruis. In een stemming van vrede gingen de menschen uit, allen iets wegdragend van zang en van goud, langzaam wegdrijvend op een golf van geuren, in hun oogen een verrukking. Opeens scheen de kerk zich te verwijderen, het plein werd een voorhos, waar de goddelijke rhythmten voortklonken, waar men nog de geheimzinnige aanwezigheid gevoelde diep in zijn borst, en in de Zondagstilte gingen de oogen naar den blauwen Hemel, die nog beefde van de gebeden, zooëven op gevleugelde akkoorden opwaarts gerezen.

Gebroken van aandoening, terwijl de klankgolven over zijn hoofd heendreven, was hij neergezegen en lag half in bezwijming, onder de zegeningen die zijn ziel zoo zeer vervulden, dat hij zijn bedwelmd lichaam niet meer voelde. Blanke droomen wuifden om hem, geklapper van engelwieken.

Mysterievol werd alom de stilte. Zelfs het knersend verschuiven van een stoel, in een zijbeuk, of in die heilige ontroerde gewesten daarginds, waar laatste wierookpluizen nog, dwarlend in een vagen zonstraal, een wijle draalden om, de lichtladder langs, ten hemel te klimmen, stoorde die stilte niet. Trillend door de ruime bogen zong een lange gele toonlijn, uit een andere wereld. Hol klonk een stap over de matblauwe zerken, met wit-marmeren, schier onleesbare, weggetrapte inschriften, namen van dooden uit vroeger eeuwen...

Hoe was alles wijd en geweldig, en hoe zat hij, onbespeurbaar nietig in dit heelal, nog immer daarboven op het oxaal geknield, met in zijn ooren de dreunstem des orgels en de juichgalmen van het koor nog in zijn keel en langs zijn gehemelte!

Met verdoofde oogen, bewustloos, stond hij op en keek dwalend rond zich. Hij was geheel alleen. Eenige heiligen in hun nissen, geleund op hun pelgrimsstaf, met bovenop de kalebas als een boetlamp, stonden strak, weggezonden in hun vrome meditatie, als hadden de geurwalmen hen druilerig gemaakt.

De avond zonk, de kerk werd in alle hoeken bevolkt met grauwe gedaanten, de biechtstoelen links en rechts werden onder donkere gewaden verborgen.

Zonder gedachte, in een droom, hij hoorde zichzelf niet, schoof zijn lichaam zacht voorwaarts. Met een vaag gebaar rekte zijn arm zich uit... Alles zweeg... De een na de andere rukte hij de kaarsen uit de blakers vóór de muziklessenaars. Geen angst, niet het minste verwijt van het wezen daarbinnen in zijn borst. Met een vreemden glimlach zijn visioen toelachend ging hij steeds voort.

Hij daalde, met de kaarsen in zijn zak, de breede arduinen grafkelderachtige trap af, dof-hollend in de stilte. Hij schrikte, en begreep. Nu eerst doorbliksemde hem de flauw-knagende voorstelling van misschien iets oneerlijks begaan. Hij ontmoette den koster, die hem kende, met zijn kerklijk vriendlijken, loensch-duffen blik, zijn dor paarsgeschoren ingezonken gezicht, geslachtsloos. Hij wou aan 't krijschen en bekennen - maar schaamte weerhield hem en groetmompelend spoedde hij heen.

Tehuis snelde hij, in één adem, naar zijn zolder, zijn vrij-eigen, zijn wereld, en bevend ontstak hij de kaarsen vóór *zijn* altaar, en bad, half tranend, door tweestrijd gefolterd, om vergiffenis aan Maria, wijl hij, om harentwille, kaarsen geroofd had uit Gods tempel.

III

De boomgaard stond heelemaal wit in dezen nieuwen Mei. De lucht, een gazige vervluchtende blauwigheid, gluurde door de feestelijke blankheid, en was over de wereld een groote geel-goudene-tintelblauwe vreêvlag. Men zag niet, maar voelde de Zon, een zilveren schild blinkend achter ijle raggen sluiers. De eerste warmte van dezen jongen zomer zwol hijgend door de lichtwebben, het leven verinnigend, vergloeïend, in alle deze zwijgende groeisels, plechtig en met eerbied borlend uit den grond, den tocht gietend van het hooggetijde der herleving.

Welke geheime kracht maakte dit alles zoo heerlijk, maakte hem weer tot een deel van dit alles? Hoe zong weer in hem de stem, die zeker in hem vóór zijn geboorte reeds eeuwen gezongen had, die stem-van-altijd, welke in het heelal versmolt in één eenheid?

De stem der Eeuwigheid - de Geheimenis weer in zijn ziel teruggekeerd?

En onder het zoete gewuif der takken gegaan, en tegen zijn slapen aanruischen voelen 't gestreel der bloesemknoppen, als zeer fijne vrouwevingeren over zijn aangezicht! De takken, de lange slanke armen, ze hingen over zijn hoofd, ze omarmden hem, en lieten hem alleen los om vóór zijn schreden de reukvaten hunner bloemtrossen op te zwaaien. Een windje liep door den boomgaard en schudde duizende witte blaadjes over hem, een regen van kuische glorie.

Nu, te midden dezer lente, voelde hij zich herboren worden. Dit was weer zijn ziel van vóór eeuwen, en door al dit blanke en blauwe heen, zag hij haast niet meer de donkere gordijn van zijn doorpijnde twijfelzieke jongensjaren. En ginds - zie, onder dien eeuwigen boom, dien boom met zijn wortelen diep in de moederaarde, maar het blanke bloemgekroonde hoofd zoo nabij den hemel, onder dien boom die als hét leven was, met het geluk dat men zeer hoog moet zoeken, dien boom als een kathedraal - hoe breid-

den zijn forsche en lenige armen zich meedoogend tot de menschen! - daaronder zag hij haar zitten, een klein meisje in maagdeblank, louter ziel, bleek en weg in gebed, huiverend, een kind dat den Heer op 't bed zijner tong gaat ontvangen...

Een jonge man wandelde hem peinzend te gemoet. Hij droeg het strenge kleed van den vromen godsdienaar. Zijn gelaat was fijn en verstandig; zelfbewustzijn en deemoed smolten samen op dit kalme voorhoofd. Zijn oogen gingen over heel deze lente, en zij schenen in die bloemen te baden, als dronken zij dááruit 't geheim hunner helderheid en hunner diepe muziek...

Een groote weemoed overweldigde hem nu, als iemand die op een kruispunt van zijn leven staat en afscheid gaat nemen van veel wat in hem gegroeid was. Neen, dezelfde was hij niet meer. Maar ook de volledige overgave van het kind was uit hem. En daar steeg als een zwaar donker orkest van stemmen uit het diepste zijner ziel omhoog. Zijn trots verhief hem boven de weekheid der verteederling. Hij voelde zich, in deze opjuicing der Natuur, met sterker ademtucht leven; zijn ziel verwijdde zich in zijn borst. En nu hij tot den priester zag, kwam een groot kalm gevoel in hem, als de innerlijke herkenning van een lang-vergeten broeder, in wien ook de stem der oneindigheid gesproken had.

En toen hij den heiligen man, in zijn droom gehuld als in een wazig kleed, in de verte plechtig zag verdwijnen, tusschen het getakte vol blanke bloeisels, zonk hij onder een boom neder, en zocht met wijd-open oogen door het gewelf der gebloemde kruinen den lente-hemel. Zijn oogen dronken eeuwige waarheden. Toen daalde zacht in hem als een bloemenregen de machtige blijde gewaarwording, die hem van vreugd trillen deed, dat, buiten alle gebod van menschen, hij weer geworden was een vrij-bloeiend stuk der Schepping, dat hij in de groote alreine Natuur zijn God had hervonden.

EMM. DE BOM.

Herleving der Vlaamsche Poëzij

(Vervolg)

Prudens van Duyse

De man der toekomst was Prudens Van Duyse. Men noemde hem eens een kleinen Bilderdijsk en deed hem onrecht aan. Gedeeltelijk stamt hij van hem af, maar slechts in den vorm, en voor wie op de schors blijft steken en de strooming niet kan voelen, die woord en vers doet zwellen en deinen op de volle kracht eener breede mannenborst. Bij den aanvang deelde zijn alexandrijn wel eenigszins in de rhetorikale stroefheid van die des grooten Nederlandschen dichters, die daar tusschen ouderen en nieuweren tijd oprijst als een rots, bar en somber, maar reusachtig genoeg om op heel een tijdvak, gedurende en na zijn leven, hare donkere schaduw te laten vallen.

Maar van lieverlede ging het vers vrijer en breeder onder den machtigen aandrang van onbedwingbaren hartstocht, en sprankelde los in een weelde van wendingen, beelden en rytmen, volstemmig orgel, immer borrelende klankenwel als nog geene, finds Vondel, in de Nederlandsche letterkunde had gesprongen.

In tegenstelling met Bilderdijsks zware melancholie, met Bilderdijsks angst en haat voor 't nieuw wordend leven, staarde hij onbeschroomd voor zich uit, en, met de stralende illusie en 't naief vertrouwen van een kind, reikhalsde hij naar die tijden van vrijheid en recht in waar- en goedheid,

die hij in zich voelde kiemen en trillen met eenen gloed van alomvattende liefde.

Hij was wel de dichter van den kluisterbrekenden hartstochtelijken opgang in storm en drang, tot verovering, voor zich en voor allen, van 't zelfbewuste leven, dat daar lag in zijne verbeelding als een onbegrensd, romantisch landschap, schemertrillend, kleurvonkelend van 't verheerlijkend stralen zijns voorgevoels. Frisch, mild, minnend was zijn gemoed. Aan zijn haat faalde de mokerslag, aan zijne satire de bloedig striemende zweeps slag. Veeleer dan aan Bilderdijk geleek hij aan Tollens, maar zijn stem klonk niet zoo onmiddellijk schel den omstaanderen in de ooren; zij was meer de basstem die breeder trillingen in de lucht beschrijft en duidelijker wordt in de verte.

Hij voelde zichzelf, zijn volk, zijn tijd, en drukte die broksgewijze uit, in een stortvloed van gedichten, oneffen in gang en waarde; hij bezat niet dien krachtigen zenuwgreep waarmede het genie de wereld der in hem ombruischende gedachten vastgrijpt en samendwingt in het standaardwerk, dat, droef als eene rouwvlag, overhelt naar 't verleden, of vroolijk wappert in den rozen gloed van een nieuwen dageraad. Die onmacht tot samenvatting der wereld in en rond hem blijkt uit zijne gedichten, die zelden vastgehamerd, zelfs uit zijne uitdrukkingen, die zelden klassiekjuist op de gedachte vallen. Zijn werk spreidt niet over zijnen tijd de heldere klaarte van 't in volle bewustzijn geweten en gezegde, maar verzen als bliksemschichten gaan uit zijne hand, door de donkere lucht, met den trillenden zwaai van een kracht uit eigen denken en voelen geboren.

Heel zijn leven was een opstormen naar hooge schoonheid, en, al bereikte hij die maar zelden, toch acht ik het mogelijk uit zijne gewrochten eenen bundel lyriek saam te lezen, die hem zou doen kennen als zijnde, 'virtueel', de grootste lyriker der Nederlandsche letterkunde na Vondel. (*Wordt voortgezet*).

PROSPER VAN LANGENDONCK.

[Avondstille]

De volgende verzen zijn getrokken uit de 'Vlaamsche Vlagge, tijdschrift voor het vlaamsche studentenvolk', jaargang 1877, waarin wij het onlangs vonden met de naamletters H.V.

Uit genomen inlichtingen bleek dat de zedige schrijver niemand anders was dan Hugo Verriest, leerling van Guido Gezelle, leermeester van Albrecht Rodenbach, leider der Westvlaamsche studenten-beweging, en de fijnste en breedste geest dien wij in Vlaanderen ontmoetten.

Die ongemeen innemende man, die door zijn verstand, zijn karakter, zijn persoon, voor de hoogste onderscheidingen bestemd mocht heeten, is noch kannunik, noch lid eener academie, noch zelfs een befaamd literator; hij is eenvoudig pastoor te Wacken, een dorpje van Westvlaanderen, - en met dien toestand tevreden.

Wij zijn zoo vrij dit stuk te herdrukken, omdat het tot heden in de Nederlandsche letterkunde onbekend bleef, en daar eene eereplaats mag bekleeden. Wij kennen er geene uiting van reiner, hooger melancholie: *tristitia rerum*.

Van 't oogenblik dat die verzen - waar een heele wereld in wentelt - geschreven werden, was de tijd aangebroken voor eene algemeene, klassieke, tevens echt-vlaamsche poëzie. Albrecht Rodenbach ging die scheppen, doch na 't schrijven van een meesterstuk, 'Gudrun', stierf hij, nog student zijnde te Leuven, - en dat was eene der grootste smarten in het leven van Hugo Verriest.

P.V.L.

Avondstille.

*'t Wordt laat, en 't zwijgen zinkt met stillen avond neder,
 En, stille, de avond dringt me in 't eindloos diepe hert,
 En 't eindloos herte, moe van 't wentlen weg en weder,
 Staakt 't wentelen en rust in stille zoete smert.
 O smert, geen zoetheid kan aan 't rustend zoet genieten,
 Het zoet genieten van uwe ijdele eindloosheid,
 Uwe ijdele eindloofheid die 't droomen vol kan gieten,
 Het stille droomen van des avonds eenigheid.
 't Is eens en avond, en de duisternissen dalen
 In halve duisternis doorschijnend in den nacht,
 Waar schijnend heldre sterren aan den hemel pralen,
 Den hemel licht doorlaaid in heldre sterrenpracht;
 Die sterrenpracht die ginds oneindig wendt en wiegelt,
 Oneindig wendt en wiegt in 't meteloos gespan,
 En meetloos in den kleenen klaren dauwdrop spiegelt,
 Den dauwdrop, mijne ziel, die 't eindloos spieglen kan.
 Het eindloos hangt daar hoog en ligt hier neêr te droomen,*

*Te droomen in de vlakke en in het zwijgend woud,
 Het woud dat zwijgend rijst met halfverlichte boomen,
 Die boomen vormeloos die schijnen eeuwenoud:
 Want eeuwenoud is 't al en meteloos te samen
 Als samen stilte ligt en nacht op de natuur,
 Natuur, onroerbaar stil waar blad noch boomen aâmen,
 Noch de adem van den tijd waait in de drijvende uur.
 De drijvende uur ligt stil op roerelooze boomen,
 En roerloos voor den bosch strekt 't ongemeten land,
 Het ongemeten land dat donkre verten zoomen,
 Die verten meteloos lijk zeën zonder strand.
 En zeeën zonder strand van stille zoete smerte,
 Van smert onroerbaar, kalm en vrij van bitterheid,
 Onroerbaar liggen, kalm, in 't zwijgend eindloos herte,
 Met 't eindeloos gevoel der eeuwige eindloosheid.*

1877 HUGO VERRIEST.

Sonnetten.

*Ik voel het leven in een vloed van zangen
met wanhoopswieken om mij henenslaan,
'k voel 't wilde leven mij het harte prangen
en rozedroomen in dat hart vergaan.*

*Arm kinderhart! bang-turend in 't verlangen,
smart-glinstrend ziet het levenslicht u aan;
laat mij in eenzaamheid uw schoon erlangen
opdat ik moge in bloesems openslaan.*

*Een didstre nacht die wuift de ziel mij open
en moê-gepeinsde droomen balsmen zacht
dit willend hart, stervend in willoos hopen.*

*Dood staart mijn blik in schitter-starrenoogen...
Ach! zooveel licht heb 'k dronken ingezogen
dat 'k lichtend sterf, in schaduwrijken nacht!*

*In duist'rig dalen, valt ge, nacht, op aard.
Stil waait het grauwe floers u van 't gezicht
en spreidt zijn dwarrelplooien, zwart-verzwaard,
op 't huivrig leven dat te sluimren ligt.*

*Bij 't zilvrig zwerven, door het hemellicht,
had 'k machteloos mijn oogen blindgestaard;
nu heeft uw hand mijn nevel opgeklaard
en sluit den weedom van mijn menschheid dicht.*

*o Zoete nacht, die niet meer wederdoomt,
'k voel 't zachte glimmen van een kalme vrêe,
die schijnt en glanst en wederglanst in 't hart.*

*Een lichteloos geruisch mijn aarde omzoomt,
en klimmend, immer klimmend, bruischt de beê
der wereldziel, grootsch trillend door mijn hart!*

*De hoog-geslegen maan glimt door de twijgen.
waaraan de witte bloesems bottend hangen,
en giet mijn weelde in rijzende gezangen,
die als een wijdend lied ten hemel stijgen.*

*In zilvren luister, de oude kruinen neigen
hun geel-bedroomde schaûw, wijl roerloos, bange
ontbloeit, rond hen, mijn trosch-gebouwd verlangen,
zachtkens verruischend tot een heilig zwijgen.*

*Langs 't rustend blauw, met mijmer-blond onweven,
voel ik mijn ziel langs klare tonen zweven,
opbeurend in wijd-klinkend koor gedragen.*

*En in de bladerstille lucht, met trage
glinsters, lichtend-gestrooide sterren blinken,
wijl Nacht en Vrede in 't zwellend harte zinken.*

*Omdat die menschen, die nooit voelen konden,
met vuigen mond, een God te aanbidden trachten,
een God, wiens Leed hun oog nooit kon doorgronden,
schoon hun doode oogen hooge Glories wachten,*

*Gij moogt noch zult daarom gelooven, Menschen!
hoewel daar andren, in hun twijflend vinden,
een God aanbidden. O ! 't zijn wuffe wenschen
die hunne ziel aan 't martlend niet-zijn binden.*

*'t Geloof is innig zielsgenot in 't leven,
wanneer men Gods-Liefde in zijn hart voelt stralen,
en de Eeuwigheid dit mufte Leven schragen.*

*Maar wat kan, u, 't Geloof in 't leven geven,
als het u, mensch, aan groote Deugd blijft falen
en zoo gij nooit uw God in 't hart zult dragen?*

*Mijn hart, gewond door 't immer-wroegend lijden,
gebroken schier, door 't leven afgesloofd,
Stijgt fierlijk uil in 't laatste licht, dat spreiden
zal 's Goden Vredekus op dit dood-hoofd,*

*Dood voor dées wereld, met zijn eeuwig joelen
en luid bewegen van zijn smart en vreugd.
Verhef, mijn ziel, door 't jeugdge, krachtge voelen
des levens, 't stil geluk van uwe deugd,*

*want op mijn twintig jaren bloeit een hoop
(is 't niet een droom?) die dag en nacht doet peizen,
en hart en boezem wilder steeds doet jagen,*

*o dit: De menschen zonder liefde of hoop
op't stormend levenswrak het Oosten wijzen,
waar eens, door licht omstraald, een God zal dagen.*

*Het eeuwge oneindge valt, in dichte stroomen,
om mijne jeugdige kinderblijheid neêr,
nu dat, om mij, het kleine menschbegeer
vergaat in stille rust van doode droomen.*

*Mijn ziel vergeet het bittre leed dier Tijden
van Laagheid, die 'k in 't ver verleden zag,
mijn jeugd omrankend, met een scherp gelach
van onmeêdoogen voor mijn grootst verblijden.*

*Dees helle lichte dag zal om mij glijden
in 't leven, schoon 'k er viel en wederviel,
tot driemaal toe, want nu sta ik herrezen*

*in een oneindge Grootheid, wijl mijn ziel
den gluur inzuigt van 's Werelds statig wezen,
en 'k voel, o God, me uw zegen zengend wijden.*

Herdenking.***Aan Albrecht Rodenbach.***

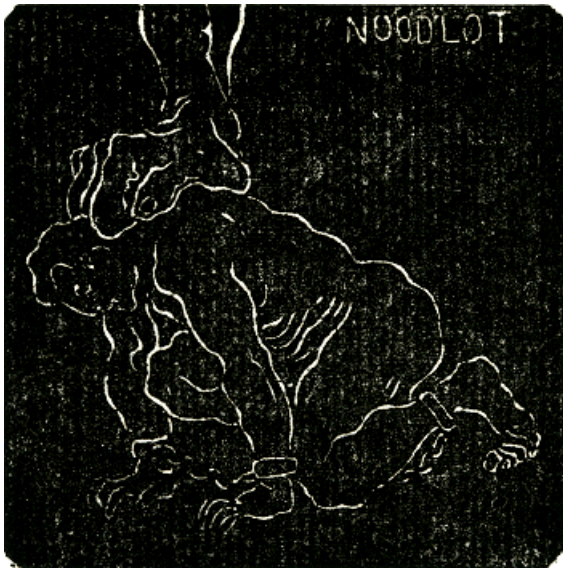
*'Ter waarheid streeft mijn twijfelend gedacht,
 Ter waarheid streeft mijn rusteloze ziel'
 zóó ruischte, Kunstenaar, de diepe kracht
 der sterk-golvende liedren uwer ziel.*

*Het lied dat luid uw edel hart ontsprong,
 Dichter! was echt 'lijk goud en marmer-puur,
 en vloeide uit uwen boezem, met het vuur
 dier groote Menschheid die u-zelf bedwong.*

*o Zanger! dorstend, in uw jong bestaan,
 door 't leven ploegen uwen hoogen wil
 van Mensch, gepaard met dien van Kunstenaar,*

*uw werk toch leeft in zuivre rythmen, - zwaar-
 dreunende van 't blijde levensgetril, -
 die 'k breed gelijnd voel in uw verzen gaan.*

VICTOR DE MEYERE.

Teekening van G. MORREN.

Mandragora

Moses profetax.
Bezaleël } Judaei.
Aholiab } Judaei.

Michaël Archangelus.
Mirjam.

Dramatis Personae:

*Nocte Uri Bezaleël, Ahisamach Aholibah, sub Sinai montem dormiunt. Emergit Cynosura.
Expergefiunt Aholiab et Bezaleël; geneculantes tenent cupaculum aureum et pannum violaceum.*

BEZALEËL

*In den veertigste nacht tot offeren
bij den berg gekomen
sliep ik.*

AHOLIAB

*Stilte is na de reizangen.
Niet langer zonglinstert wijd in de vert
het Gouden Kalf.*

BEZALEËL

*Het goudlicht is verslonden
door het glansopnemend Hemeldier.*

AHOLIAB

*Moses, Moses!
keer tot de gedwaalden,
sterk in uw vasten stap de achter tredenden.*

BEZALEËL

*Moses, wij volgen,
Moses, voer ons door de zandige wegen,
tot het vruchtbare land.*

AHOLIAB

*Breek met uw wonderhand
de schijnbeelden als valsche weegpalen.
Keer tot de gedwaalden.*

BEZALEËL

*Neem, Jehovah, het werk mijner handen tot offer;
zie het doek waarin ik uw naam spon als zon,
terwijl uw stralen werden
als lotosbloemen en leeuwhearten.
Rein en ledig is het midden;
mocht daar uw voorhoofd rusten,
Jehovah!*

AHOLIAB

*Neem, Jehovah, het werk mijner handen tot offer;
een wierook-tobbe smeedde ik,
en tot vorm nam ik uw hand die Gij
hebt opgeheven toen uw lippen
'Er zij Licht'
spraken.
Kon zij zalven bevatten u waard,
Jehovah!*

BEZALEËL & AHOLIAB

*Jehovah, die ons het leven gaaft,
en in dit kracht tot werk
in uw Eer,
wij wijden u wat uw Geest
door ons vormde, Jehovah!*

BEZALEËL

*Mij was een vreemd gezicht:
 slapend zag ik mijn rustend beeld,
 en de bewegingen van mijn ziel
 vormden zich;
 gestalten ademden van mijn mond,
 engelen en vrouwen;
 snelhoog zouden geheven zijn de cherubs,
 maar de kleed-zoomen eindden in vrouwen-handen,
 en zwaar gingen ze op,
 zwaar van staat.
 Mijn vinger-bewegen was geworden
 geren van paarden over een vlakte,
 als de grond loeit.
 Toen is ook belijfd het zien van mijn oogen;
 met bliksemrompen onder sterhoofden,
 zijn ze trillend gestormd over de aarde;
 een vlam werd mijn lichaam,
 innerlijk bewaarheid tot een edelsteen.*

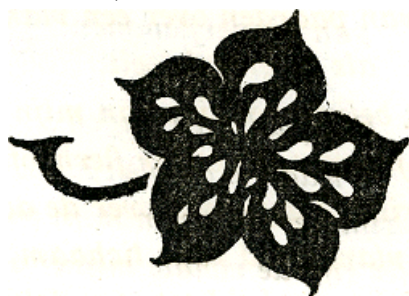
AHOLIAB

*Slapend heb ik op een berg gestaan.
 Ommuurd zag ik de stad;
 mij was als kon ik ontbinden het diepste,
 want anders in samenvoeg
 maar één in grond waren breed doode muren,
 en gaande menschen met hun nieuwvormende liefde;
 zwaar met ketting hing aan mijn hals de stad,
 en ik bukte haar altijd ziend;
 donderend heb ik toen in spierspanning*

opgerukt de stad
 tot ze geheel mijn was.
 Nooit heb ik naar boven gezien.
 'Mijn lijk zal neêrslaan en bedekken
 wat mijn nekkracht opspalkt'
 Zoo was mijn weten en ik zag niet op.

BEZALEËL & AHOLIAB

Moses, keer tot de ontwaakten!
 Moses, leid ons in uw stem!

Tum Mirjam lente aderrans fonnambulans primo moestavoce, deinde fere delirans dicet:

Tusschen twee bergen door zie ik de zee-ziel,
 de zee, de wijde eeuwige zee,
 de zee die alles is,
 de zee, de wijde eeuwige zee.
 Zwaar in opgang zijn zij,
 maar tusschen zult gij niet gaan;
 ondoorgankelijk is daar de lucht

*van het scharlaken beest waarop de hoer,
 want leven is ontucht,
 van levende Sodom-wasemen,
 want leven is on-natuur,
 van roode incest-draken,
 want leven is bloedschande.*

*Vrouwen die bloedserpenten, vrouwen die vlamslangen zijn,
 o het bloeiend rozenrood van wondkussende lippen,
 de macht, de Godgelijke wereldmacht
 van ongesloten doodsoogen,
 de sterrende sneeuwkrystallen
 van kinderstemmen.*

*Gij zoudt mij kussen;
 waar is de plek?
 zal het zijn het licht van mijn borsten?
 zal het zijn de rondte mijner buik,
 moederlijk als de aarde?
 mijn lippen die als het fonteinbekken
 van wijsheid zijn?
 mijn strenggedragen ruggemeer,
 zoetweggolvend?
 zullen het de afgronden van mijn oogen zijn?
 Wee mij! het zullen mijn haren niet zijn,
 die zondevloed die de zilveroevers
 van mijn schouderen bestroomt.
 Mijn hart, mijn hart zelf
 zal komen en dringen zich
 door de vriendschap van mijn vleesch
 tot uw kus.*

*Neen, mijn ziel alleen zult ge kussen
in den nacht van wedergeboorte,
als de boomen zon zijn,
mijn hoogvleugelige
klankdoorkuste
kleurdoorademde ziel,
van uw mond levensvruchtig,
en de vezelfiguren van mijn lichaam zullen
stralen zijn om een edel midden.*

*Zie, op de eene berg is zwart licht,
zoo in kracht als het blinkend aan gene zij.
En kreetstemmen gelijk in klankswaarte
met hymnen,
bokslucht sterk als wierook.*

*Zoo ik sta tusschen uw bergen,
leg ik mijn handen blank over de toppen,
is niet mijn lijf oneindig als de zee?
Zoo deinen mijn borstgolven,
heft zich onder lippenbliksem
de oceaen mijner buik,
zoo verdrinkt gij tusschen mijn armen,
want meer dan de zee ben ik uw moeder,
zooals ik zijn zal die uwer kinderen,
uw voedbronnen zullen die van uw volgenden zijn.*

*Zwart offer in vuur,
blank offer in pijn.
Bij het sluiten uwer oogen
zal ik een boom zijn;*

*mijn vruchten zult gij eten in Eeuwigheid,
 en verbod.
 Gij zelf hebt ze verwekt, het zijn de uwen.*

BEZALEËL

*Zij slaapt:
 in den slaapspiegel ziet zij wondere gezichten.*

AHOLIAB

*In de maanschijn
 plukte zij het doodende alruin.*

MIRJAM

*Maar dan zal ik in overvloed voldaan zijn;
 blank als zilver zal ik zijn en uw denken
 aan mij is geen storm meer
 maar leeuwrik-schalmei.
 Een smalle waterstraal
 even onder verbreed
 in het vlinderend gejoel om mij.
 Luisterend zult gij zitten
 waar mij schuimend de grond opzilvert,
 mijn sluier doorwaast de wereld in tranen,
 leven brengen mijn druppels.*

*Mijn geestkelk ontvangt
 uw donkere woorden,
 die wanneer zij geheven wordt een groen
 weerschijnende vlam zijn;*

*in mijn damast zielweefsel
komen kristallijn figuren;
ik ben een zuiver water met kleur
van zonlibellen.*

*Mijn rijp gebersten vruchten laten
werelden los,
die door den nachthemel als sterren vallen
in den nacht van wedergeboorte,
in den zwaar doorklonken nacht van
afgronden en monsters,
in de geuren doorzielde nacht,
in den nacht van wedergeboorte.*

Silentium satis longum.

BEZALEËL

Mirjam, Mirjam!

AHOLIAB

Ontwaak, Mirjam.

Tum Mirjam expergefactus dicet:

MIRJAM

Wie roept mij?

BEZALEËL

*Zaagt gij visioenen van metaalglans, Mirjam?
Gij hebt de reien gevoerd om het Gouden Kalf.*

Tum Moses a summo Sinai monte cantabit.

MOSES

Jehovah Vader Almacht.

AHOLIAB

*Als teruggeslagen zonneflikkeringen
hebt gij heel den dag in zijn geglinster gezongen.*

MIRJAM

*Zal ik zingen voor u
die ernstig en eenzaam zijt?
Zal ik dansen voor u?*

Silent Bezaleël et Aholiab, saltans Mirjam cantabit.

MIRJAM

*Moederkens bloesem roode voetjes
Kussen den grond van 't Paradijs,
Moederkens oogen den Hemel kusten,
Lieve Gods groetenis Adamsluste,
Aedie thele
Het Paradijs,
Sterre moer
Baart zonnekind,
Zonnekind geele,
Aedie thele,
Zonnekind.*

*Gehoorende slang met bloedsteen oogen,
 Slang met kop van den koperen stier,
 Gladdige slangbuik verijsd van melke,
 Slang waar gij krinkelt de bloemen welken,
 Aedie thele
 Slangende stier,
 Uit het Noord
 Stormde een rund
 Loeiend van keele,
 Aedie thele,
 Koperen keel.*

BEZALEËL & AHOLIAB

*Gouden God-Rund
 geweid langs Hemelpaden,
 trouwe Stier,
 wel was uw vader een zonnestraal,
 uw moeder de koe wier zwartzilveren melk
 de aarde bloeiend maakte.
 De bronsbeglansde aardmoeder
 kuste u tusschen de hoornen,
 gouden God-Rund
 geweid langs Hemelpaden,
 trouwe Stier
 uit het land waar ook ons graan gaf de zon,
 het purperen droomland,
 Apis-Isis kind.*

MOSES

Jehovah Vader Almacht.

MIRJAM

De wind rooft mijn stem, loom zijn mijn voeten.

BEZALEËL

*Zing Mirjam,
als een stroom donkere bloemen
onder den violen
sterhemel.*

AHOLIAB

*Dans Mirjam,
als de roode vogel Ibis
vleugelend naar het Zonsopkomen.*

MIRJAM

Geeft mij uw offers.

Tum Bezaleël et Aholiab tradent pannum violaceum et cupaculum aureum.

MOSES

Jehovah Vader Almacht.

MIRJAM

*Tusschen haar borsten de glimmende Stierkop
Kauwend den appel met bloedoogenlach,
Klammend gekronkt om de bleeke lenden,
Oog tot haar oogen niet af te wenden,
Aedie thele
Bloedoogenlach,
Zonnekind,*

*Slangenrund,
Gloeiende teelen,
Aedie thele,
Gouden Kalf.*

Moses proximus alta voce cantat.

MOSES

*In zes dagen hebt gij het al geschapen,
mijn vader is in um handen gevormd,
Uw klanken als dauw op mijn voorhoofd gezegd
zijn vuur in mij.*

MIRJAM

Aedie thele.

BEZALEËL & AHOLIAB

Moses keer weer.

MOSES

Jehova Vader Almacht.

Silet dum sacra violata adspicit.

MOSES

*Groot stond ik eenzaam in zaalpoort.
Ik zag niets dan het woestijn kil
dat Jesus had betreden;
ik proefde nog de wilde honing,
de kelderdufte had niet kunnen dooden
de strenge geur van kemelhaar;*

ik begon te zien, een rooden bal
 schetterde door de vreemd doorsteende bogen,
 stormend zwenkte de zwarte vrouw.
 Groot ftond ik eenzaam in de zaalpoort,
 in mij zagen eenmaal de oogen.
 Over mij voor de verre zaalpoort
 stond de gestalte.
 Zijn lach orkaande boven door,
 zijn schedel bonkte met de rinkelbommen
 tegen pilasters.

De zwart magere dans is voor mij gegaan,
 bekorings-dans;
 in den nevel heb ik mijn bloed gezien,
 mijn eigen bloed.
 Blank rinken nu zijn handenschijven
 met kussen mengend.

En toen mijn hoofd in de ijfte was
 en mijn ziel zich wendde,
 zagen mijn lichaamsoogen,
 heel de zaal door vurig gesterd,
 Judas, Salome,
 in doodelijke zilverkussen.

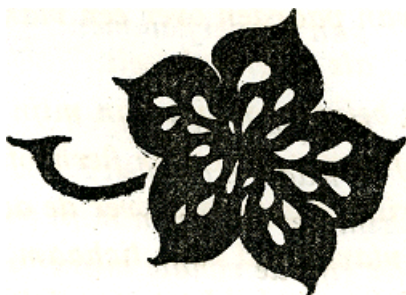
Groot lag in de zaalport mijn hoofd,
 toen mijn ziel het woestijn kil doorgleed
 van Jesus betreden;
 het water vaarwel lachte
 geraakt van Jesus,

*Door danste in omhelzing der kil
geschedelde het zwarte paar.*

*Vrouw, achter u staat de moeder,
van wereld-barensnood licht haar smart
bij uw dansen.
Uw dansen is baren,
bij iedere grondticking van uw zilvervoeten
ijg en zwartblauwe vrouwvlammen
uit bloedpoelen;
gij baart vervloekingen,
uw stem werpt gele nachtbloemen
van de Liefde vloek.*

MIRJAM

*Uit het wierookvat rookt gezucht,
Doorzweet van tranen is mijn doek.*

MICHAËL ARCHANGELUS

*Boven den sterrenloop,
hoog gekroond boven de wereld,
is God de Vader.*

*Eeuwigheid in zijn linker hand,
 Waarheid in zijn rechter,
 De alkleurige vogel Liefde
 zit op zijn borst,
 hem voeden de Levenstranen van Gods oogen:
 Geheimnis en Alweten;
 voor hem is het kruis
 welks top het Licht,
 welks omvattende armen Geloof en Hoop,
 welks voet Duisternis wijst;
 dit alles weerschijnt boven hem de Duif,
 en zijn stralen lichten de wereld.*

*Onbereikbaar voor de vrouw op het beest,
 boven de wateren
 is Maria als muziek.
 Van haar mond
 gaat Alharmonie,
 begeleid van de harpen harer oogen,
 alvoedend de melk harer borsten:
 Onthouding en Vruchtbaarheid.
 Sfinxen en heremijten kussen
 de sterzoomen van het kleed.
 Haar stille handen wijzen Offer en Genade,
 Moeder vloeit de haarglans.*

*Zoo is aan de krachtvoeten van God den Vader
 gezeten Maria boven alle wateren.*

Mirjam, in uw handen is Gods eigendom.

MIRJAM

*De eens geketende geesten schimmen op,
mijn doek omsluiert de Maan.*

MICHAËL ARCHANGELUS

*Zie, vrouw, daar is gezeten een Mensch,
vruchtbaar in genade als de Granaatboom.
Zie zijn voorhoofd als de zee oneindig
als sneeuwrotsen blank,
zie zijn handen, de herinnering
maakt zilvren plectra zijn vingers,
daar zij eenmaal melodiën opgezonden
hebben tot het toekomende, uit Davids harp,
zie zijn voeten...*

MIRJAM

*Graf zerken van het Leven,
welks naam in een roode letter gekend wordt,
zijn voeten, zijn voeten,
rustende tweevuldigheid.
Mijn gouden wierookvat,
omstroom met uw kostlijken nardus
dit blank eener maagden ziel.
Mijn gouden haren,
omstroom deze vaste bergen die de wereldlast dragen.
Eenmaal zullen ze bewegen,
omhoog zullen ze voeren de zonden zwaarte.
Uitgewischt zijn de dansindrucksels
bij de eeuwige sporen
van zijn voeten.*

AHOLIAB

*Kon zij zalven bevatten u waard,
Jehovah.*

MOSES

Jehovah Vader Almacht.

MICHAËL ARCHANGELUS

*Zie, vrouw, een God stijgt op,
maar in zwaarte drukt hem de last,
op hem rust een massieve donderwolk van zonde.
Nu torst op buigende schouderen
Oneindig hij het Eind.
Zie de cedren tempelpilasters,
eenmaal de Eer Gods steunend
zijn nu zijn handen die Gods genade houden;
zie de goud becherubde verbondskist:
zijn lichaam waarvoor in statig rhytmus
de alklank van den harpenaar trad,
zie zijn aangezicht...*

MIRJAM

*Vaste ster van Liefde,
kostbaar bedauwd van zalig wijnbloed,
dubbel Heelal van oogen.
Hemelsche mondspelonk die de schatten van God
bevat houdt,
hemelsche mond, om u zie ik zwaar drappend
paarlen van leed.
Vlakte van zuiverheid, spiegel van Liefde,*

*sereen voorhoofd, op u schreit droefheid
moeilijke tranen van offer.
Mijn purperen doek,
omvat een oogwenk het wereld kleinood.
Mijn purperen doek,
droog de zweetdroppen.
Dat nu rein voor de eeuwigheid het Eindlooze
ten Hemel vaar.*

BEZALEËL

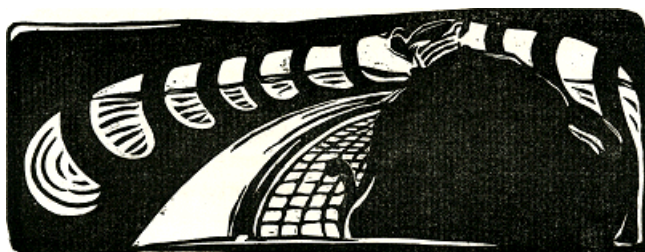
*Mocht daar uw voorhoofd rusten,
Jehovah.*

MOSES

Jehovah Vader Almacht.

Aug. 93. ANDRÉ JOLLES.

Op een Zomeravond.

Eenzaam, een pakje in zijn linkerhand en zijnen gaanstok in de rechter, volgde van Thuijne met wijden tred den regelrechten, met linden bezoomden steenweg, die, hoog als een dijk, dwars door de onafzienbare weiden, het dorpje N. aan de stad G. verbindt. De in purperen glorie ondergaande Julizon bescheen hem zijdelings en schoot, bij elken stap, reusachtig-schuin zijn zwarte schaduw uit, tusschen de onbewegelijke schimmen der ook reusachtig uitgerekte stammen van de linden. Aan zijn plunje erkende men een op zijn best gekleede buitenwerkmán; aan den glans van geluk, die uit zijn rond, joviaal aangezicht straalde, begreep men dat hij ergens naar een feest of plezierpartijtje trok. Zoo was het inderdaad: hij ging ter kermis naar de groote stad G., aldaar door zijn gehuwde oudste dochter uitgenoodigd.

Zoet en opbeurend waren al zijne gewaarwordingen. Gedurende zoo menigvuldige jaren was zijn levenslot zóó ruw geweest; gedurende zoo menigvuldige jaren had hij gesjouwd, gezwoegd, zonder ooit, zelfs des Zondags, een vollen dag uitspanning en rust te genieten; maar nu dat zijn kinderen groot werden en hem allen zoo moedig terzijde stonden, begon hij

toch te hopen en te gelooven, dat zijn goede vrouw en hij een vreedzamen, onbekommerden ouden dag zouden hebben.

Was het niet reeds als een begin van welverdiende loon en onbezorgdheid, als een dageraad van vreedzaam leven en geluk, die drie vacantedagen, welke hij in de groote stad zou doorbrengen. God! drie dagen! 't was bijna niet te gelooven! Hij herinnerde zich niet, neen, gedurende zijn gansche leven niet, drie achtereenvolgende dagen werkeloos doorgebracht te hebben.

Zijn rond en vroolijk aangezicht had zich bij die gedachte onder een breederen glimlach van geluk ontloken. Ah! hij wist wel waaraan hij ze besteden zou, die dagen. Elken morgen, de handen wellustig in de broekzakken en de sigaar, ja, ja, de sigaar in den mond, een bezoek in al de herbergjes van de wijk; hier, een spel met de kaart, daar, een spel met de bol, onder het drinken van een aantal lekkere borreltjes; om één uur, de terugkomst naar Romanie's huis, gansch opgeruimd, gansch verkwikt, een klein beetje beschonken zelfs, maar niet te veel, juist genoeg om als een gelukzalige Romanie's ongëevenaarde soep met bolletjes en haar zoo onuitsprekelijk lekker rundvleesch te gebruiken. En dan, na 't middagrustje, de lange, slenterende wandeling met Romanie, haar man en kinderen: 't bezoek aan de volksspelen van de wijk, 't genieten der musiek op de kiosken, de opstijging des luchtballs en 's avonds, midden het zwart gekriel en het joelen der duizenden aanschouwers, de betoovering van illuminatie en vuurwerk. O! het zou zoo prachtig, zoo verrukkend zijn! Hoe jammer, dat moeder niet had kunnen meêkomen! Maar 't huis mag toch alleen niet blijven met de kinderen; toekomstige maal zou het haar beurt zijn. En 't gelaat steeds stralend van naïeve vreugd, stapte hij al rasser er rasser over de eenzame, regelrechte baan, zijn nog verlengde schaduw stap bij stap uitschietend tusschen de nog verlengde onbewegelijke schaduwen der lindestammen; zijn blikken gevestigd nu eens op het smaragd der weiden, waarin de rosse en witte grazende koeien zich in de glorie van den zonsondergang als vlekken van goud en van

zilver bewogen; dan recht vóór zich uit, op het als het ware samenkrimpend uiteinde van den steenweg, waarachter, gehuld in een zonderlingen, grootschen smook, zich reeds vaaglijk de omtrekken der voorstad vertoonden.

Eensklaps trok een verwijderd, maar akelig luidend gehuil, waarin zich een snel naderend geratel van wielen over den steenweg mengde, van Thuijne uit zijn zoete bespiegelingen.

Hij keerde zich om en ontwaarde een gespan dat, in volle vlucht voortgezweept, hem spoedig achterhaalde. Hij bleef palstil aan den rand van den weg staan, schielijk, met een uitdrukking van instinctieven angst op het gelaat, beseffend dat het iets buitengewoons, wellicht iets vreeselijks gold.

Zijn eerste gedachte was, dat het paard - een klein zwartje - op hol liep. Maar het zien van een zweep, die onophoudend, onophoudend kletsend van onder de kap der kar geslingerd kwam, en van een pak, een ros, langwerpig pak, dat, met een touw onderaan de as gebonden, hotsend en botsend in dien zotten rit over de steenen voortgesleurd werd, veranderde zijn meening, terwijl het aanhoudend, meer en meer akelig weergalmend gehuil hem iets schrikkelijk barbaarsch deed vermoeden. Hij kwam een stap nader, hij keek, met oogen vol afschuw, naar het vervaarlijk, naderend tafereel.

Toen het rijtuig slechts op een dertigtal meters afstands meer was, zag en begreep hij alles. Het paardje, dat schuimde, zooals hij nooit een arm beest zien schuimen had, werd door een woestaard, die in het karretje zat, vooruitgezweept; en het pak, het langwerpig, rosachtig pak was een hond, een groote gele trekhond die, de pooten saâmgebonden en een touw om den hals gestrikt, huilend en bloedend, op deze afschuwelijke wijze meêgesleurd werd.

'Houd op!' schrèeuwde eensklaps van Thuijne, onberedeneerd, als een uitzinnige, stok en pak weggooiend en met beide handen naar den muil van het paardje springend.

Hij werd een heel eind meegesleept, hij kreeg een vreeselijken zweeps slag in het aangezicht, een stem tierde, vloekend, in het aanhoudend, afgrijselijk gehuil van den hond.

‘Los! laat los! of ‘k sla u dood!’

Maar van Thuijne, door een onweerstaanbare impulsie overweldigd, was eensklaps als razend geworden. Hij kende zichzelf niet meer; hij wist niet meer wat hij deed; hij sprong naar die stem, hij verworgde ze in de keel van den woestaard; hij riep, met van woede uitgespalkte oogen, terwijl hij de bruut in zijn kar ten gronde duwde:

‘Monster! schelm! waarom mishandelt gij die arme beesten?’

De woestaard wrong zich uit zijn klauwen los, sloeg hem zijn vuist in ‘t aangezicht, huilend als een bezetene:

“t Gaat u niet aan! ik ben er meester van!”

Het was een kloeke kerel, een groote, roode, rosse met een afzichtelijke opgezwollen tronie. Het scheen van Thuijne dat hij dronken was. Maar van Thuijne ook was kloek en de woede, die hem vervoerde, vertiendubbelde zijn krachten. Hij greep hem weder bij de keel, duwde hem weder achterover, schreeuwde opnieuw:

‘Monster! schelm! waarom mishandelt gij die arme dieren!’

De bruut beet van Thuijne in de linkerhand. Hij beet er in, dat er het bloed uit spatte en dat van Thuijne de kleine verbrijzelde beentjes voelde kraken. En, daar hij aldus nogmaals uit zijn klauwen was geraakt, stiet hij hem achterover uit het rijtuig op den steenweg en zweepte nog razender op zijn paard, om voort te rijden.

Wat er alsdan geschiedde zou van Thuijne niet bepaald kunnen zeggen...

Hij bleef eenige stonden, als duizelig, dwars over den steenweg liggen, en, weer bijgekomen, zag hij het monster uit al zijn macht, met de scherpe zijde van een hamer in het lijf van zijn paardje hakken. Het arm beest wilde of kon niet meer voort. Het trippelde, als ter plaast genageld, en wipte beurtelings hinnikend op, of zeeg verlamd door zijne kniebogen, terwijl het

bloed, met zweet en schuim gemengd, in breede stralen langs zijn schenkels stroomde. En steeds, bij elken schok, huilde de hond, die, afschuwelijk om aan te zien, met verbrijzelden muil, met bebloede, beslijkte, aan stukken gescheurde huid en uit hun holten gerukte oogen, onder het karretje te sterven lag.

Toen sprong van Thuijne als onder een spoorslag weder op. Metijzeren hand rukte hij den hamer uit de hand des woestaards, wipte in 't rijtuig en, met een enkelen slag op den kop, veldde hij 't monster neêr. Maar hij wist zelfs niet, dat hij hem met den eersten slag ter dood getroffen had, hij sloeg opnieuw, hij sloeg en sloeg maar altijd voort, blindelings en nutteloos, elken slag met een somber gegrol van woestheid begeleidend, zijn aangezicht, ook monstrueus, afzichtelijk geworden, zijn uitgespalkte oogen als door eenen rooden laai beneveld, zijn handen, zijn wangen, zijn oogen, zijn rochelend, hijgenden mond volgespat van het bloed en de hersenen van zijn afschuwelijken vijand.

Eensklaps werd hij heftig door twee handen bij den kraag gegrepen en uit het karretje gerukt.....

Twee mannen hielden hem vast, die hem in een oogwenk ontwapend hadden; een aantal anderen kwamen in de verte toegesneld.

Als een weerlicht werd van Thuijne der werkelijkheid bewust. Hij staarde, stom, verschrikt, verwilderd de twee mannen aan, die, wilde kreten slakend, hem krachtig op zij duwden; hij staarde naar 't afgrijselijk schouwspel op den steenweg; hij begreep de daad, die hij begaan had; hij begon te beven en schielijk, door zijn beenen zakkend, barstte hij als een kind in tranen los.

In enkele oogenblikken werden zij door een, als uit den grond gesproten, joelende menigte omringd. Men verdrong hen ten allen kante; men omringde het paardje, dat in de draagboomen van 't karretje was neêrgevallen en den hond, diep as gestorven was; en kreten van asschuw en woede weêrgalmden, gemengd met driftige uitroepingen en verwarde vragen. De beide mannen,

die van Thuijne uit het karretje getrokken hadden, hielden hem steeds uit al hun krachten vast, hijgend, heen en weer geslingerd door het brommend gepeupel als door een zeebaar, hun gevangene beurtelings rechts en links der baan leidend, zonder te weten waarom.

Eindelijk kwamen, met uitgetrokken sabel, drie agenten van politie toegesneld. Zij dreven heftig het janhagel uiteen, twee van hen maakten zich meester van den weerloozen, steeds als een kind schreienden gevangene, deden hem de boeien aan en namen hem onmiddellijk mede; de derde liep naar 't karretje.

Zij stapten vooruit, snel, snel, zoo snel zij konden, door een steeds driftiger, steeds aangroeiende menigte begeleid. En uit die diep ontstelde menigte, die nog maar onduidelijk de oorzaak en de aaneenschakeling van den moord begreep, onstond nochtans een algemeen en overweldigend gevoel, een instinctmatige en almachtige kreet des harten, een kreet van angst en medelijden voor den rampzalige, die den dood gepleegd had. Allen wilden hem aanschouwen, heele benden snelden op de flanken van den stoet vooruit, vrouwen schreiden luidkeels, kinderen slaakten scherpe kreten. En de agenten werden trapswijs overrompeld; met dreigende gebaren van hun bloote sabels, die in de avondzon glinsterden, moesten zij onophoudend de nieuwsgierigen verdrijven, met een stoot der vuist of der knie deden zij steeds spoediger vooruitgaan den gevangene, die, afschuwelijk en machteloos, nu midden zijn tranen zonderlinge smeekingen uitte, afgebroken woorden en zinnen, die niemand begreep.

Reeds naderden zij de voorstad. De laatste stralen van de ondergaande zon, rood als vuur, weerkaatsten zich als een brand in de vensterruiten van de naastgelegen huizen en de hoge wanden der fabrieken kleurden zich als met vlekken van bloed, terwijl, in den dikkenden avondsmook, het reusachtig en verdofd gebrom der groote stad opsteeg.

Zij stapten over een brug die onder het getrappel der voeten dreunde. De joelende toeloop des volks was zoodanig groot geworden, dat men den

ellendigen gevangene tusschen de twee agenten zelfs niet meer ontwaren kon. Men zag niets meer, in 't opgejaagde stof, boven het deinend gekrielt der hoofden, dan de punten hunner helmen, waaruit soms gensters schoten in den laatsten zonnegloed.

Zij kwamen tusschen de eerste huizen, hier en daar voor het feest van den volgenden dag reeds met vlaggen en wimpels versierd. Op de dorpels der deuren stonden vrouwen met bleeke, ontdane gezichten, die kleine kinders op den arm droegen. Jonge knapen liepen steeds, met schrille kreten, een stofwolk opjagend, den stoet vooraf en uit de meer en meer ontstelde menigte, wier gemeenschappelijke ziel eindelijk onweerstaanbaar haar medelijden voor den gevangene uitte, steeg nu één enkele, alom herhaalde, steeds zwellende en weldra als een donder boven de deining der hoofden rollende kreet:

‘Hij heeft wel gedaan! Laat hem los! laat hem los! laat hem los!’

En plots greep er, aan 't hoofd der kolom, een vreeselijke worsteling plaats. Kreten van woede weergalmden, de sabels der agenten werden gezwaaid en aan stukken geslagen, en eensklaps, begroet door een kolossaal gejuich, werd een man, die er afschuwelijk uit zag, een man die, het aangezicht bedekt met bloed en de kleeren aan flarden, klagend en schreiend, zijne geboeide handen smeekend naar het volk uitstreckte, zegevierend op de schouders getild en gedragen: het volk, dat eindelijk zijn daad begrepen had, kwam hem uit de klauwen der agenten te rukken en proclameerde hoog zijn vrijspreking, in een almachtigen kreet des gewetens.

Nevele, Mei 1894.

CYRIEL BUIJSSE.

[Mededelingen]

Van het eerste n^r van dit tijdschrift is een tweede druk verschenen, met eene plaat van JAN TOOROP. Eenige exemplaren zijn nog verkrijgbaar.

Twaalf prachtafdrukken van de plaat van JAMES ENSOR zijn te verkrijgen tegen drie frank of één gulden vijftig elk.

Rond 1 November verschijnt bij L.H. SMEDING, directeur van '*De Nederlandsche Boekhandel*', St-Jacobsmarkt, 50, Antwerpen: **Verzen van Victor de Meyere**, gedrukt op Hollandsch van Gelderpapier, octavo-formaat, omslag en tekst-versieringen van VICTOR HAGEMAN. Prijs: 3,50 frank.

Men mag intekenen Pachecostraat 81, Brussel.

Medewerkers aan '**Van Nu en Straks**' hebben zich verwonderd over het verschijnen van eenige hunner teekeningen in de '*Nouvelle Revue Internationale*' van Parijs. Recht tot reproductie dier teekeningen werd alleen door ons afgestaan *onder voorwaarde dat de toelating van elk artiest zou gevraagd worden*. Onze medewerkers zullen ons dus niet verantwoordelijk maken voor de gebrekkige handelwijze der '*Nouvelle Revue Internationale*'.